

מהתקבוק ושרים. לשיר קצת יותר ואז לגימה נוספת. אם אתה יכול לעשות את זה בלי אלכוהול, טוב. אם לא, אז להיות אלכוהול. אבל לוגמים קצת ושותים, לוגמים ושרים. ברגע שתתחיל לשיר אז הדברים יתחילו להתעורר בתוכך. אתה תשיר בתוכך. הפעולות החיצוניות מעוררות הפנימיות. כמוכן, יש דרכים טובים יותר, אבל זה מקרה הירום. למד איך לשיר בעולם הזה. למד כיצד לשיר על אלף דברים שאתה (באמת) נהנה. וברגע שאדם מקבל את הדרך להיות מאושר, אז כל חוסר היציבות הרגשית תיעלם. אי-יציבות רגשית אינה אלא סימן לאומללות בצורה זו או אחרת. האושר הוא התרופה לחוסר יציבות רגשית! אלא אם כן הגיע לדרגה של משוגע, זה סיפור אחר, עכ"ד. וברוך שכיננו שתמיד הבנו בחיים שעבודת היצ"ר היא (לראות) לגרום שאדם לא יהא בשמחה – דשמחה (בדוק ומנוסה ש)ממסקת היצר באופן נפלא, וכאן עצה להתחלת העבודה, והעיקר מכאן ולהבא הוא תורה ותורה ותורה.

והבנו מהגר"ח וואלכא ז"ל (כתבנו ז"ל כיון שמסור התלמידים משמו שביקש שלא יכתבו עליו זצ"ל אחרי פטירתו) שאפי' המאמין הגדול בוכה – דזה חלק של לב בשר הנמצא בכל אדם, ולא שבוכה מפני שמרגיש שנעשה לו דבר לא טוב, אלא שמי שאבד חלק מעצמו (כל קרוב, או חבר, וכו') שלא נדע) נטבע בטבע הבריאה שיוורר דמעות, ואפשר דמי שאינו בוכה צריך לבדוק את לבו אם לב אבן הוא, וסלע הוא (ואינו מתפוצץ), או של בשר הוא, אלא מכוסה ב' (או יותר) כיסויים, וצ"ע.

והיוצא מדברינו דיער מהייב בכי, ונכרא הדמעות כדי להפיג הצער כדאיתא במ"ב סי' רפ"ח סק"ד, ע"ש, ומציאות היא! ואמונה מחייב ידיעה שלטובה, ואין הכבי בכי בעלמא, אלא מפני שרצינו ית' שנכבה, וכדאמר חז"ל (אבות פ"ב מ"ב) כל מעשיו יהיו לשם שמים!

ויה"ר שנשמע, ושנוזה לבשר, אך ורק בשורות טובות, ונאמר אמן. ושו"מ דברים נפלאים בקונטרס פניני דוד ז"ל שם – בהלויית הגאון רבי יוסף יהודה ליב בלון זצ"ל אב"ד ור"מ דטלו, הספידו בנו ממלא מקומו הקדוש רבי אברהם יצחק בלון זצ"ל הי"ד אב"ד ור"מ דטלו, וכה היו דבריו (שיעורו דעת הגרא"י עמ' רע"ו). ויבא אברהם לספור לשרה ולבנותה (היי שרה, ראשון) והנה הרמב"ן ביאר ענין ויבא, זה המתעורר להתחיל באיזה ענין נקרא בא. ולשון ויבא לאמור שנתעורר אברהם להספד זה. לכאורה אינו מובן, איזה התעוררות והתחזקות מיוחדת היו נדרשים לאברהם בכדי להיכנס למצב רוח זה הדרוש בכדי להספיד את שרה אמנו.

וביאר אאמור"ה הכ"מ, בהספדו על אשתו, אמנו היקרה מרים ז"ל, כי ישנם שני ענינים, בכי, ומספד. ענין בכי הוא כה טבעי המתעורר אצל האדם כשנפטר עליו קרוב ושאר, בהילקח ממנו זה שהי' קשור עמו עד הנה. ענין ההספד אחר הוא, ההספד אינו תולדה טבעית כמו הכבי הבא מבלי עיון וחשבון בערך החסות, וכה היפוך, אחרי התבוננות במעלת נפשו של הנפטר, בחודרו לתוך פנימיותו, ובהתעמקו להבין את כל היקף מציאותו הגדולה, מכי הוא בהספדו את כל זה בחשבו, ומעריך את גדול האבידה והחסרון הבא בהסתלקות זה שאצר את כל אלה.

בנוה שבעולם, הכוחות של האדם ערים ופועלים אצלו יותר, לכן בשעה שאירע לו ר"ל איזה אסון, בראשונה באים לידי ביטוי הכוחות הטבעיים, הבכי מתפרץ קודם הכעת המספד.

זהו שצינה התורה ויבא אברהם לספור לשרה ולבנותה, כי גם בזה ניכרת גדלותו של אברהם אבינו ע"ה, ואיך שכל כוחות טבעו ומהותו ורוחניים היו, שבהקדר ממנו שרה אמנו קדם אצלו ההספד, ההכרה באבדה הגדולה שאיבד העולם, בחלל הגדול, שנתהוה בפטירת שרה אמנו, לפני הבכי שהוא תוצאת ההתקשרות הטבעית, עכ"ל השיעור דעת המובא בקונטרס הנפלא – פניני דוד שנאסף לע"נ הר"ר דוד שוקרון זצ"ל מפארי בני חבורת מורנו ראש הישיבה הגאון רבי יעקב שמואלביץ שליט"א. ורואים גדלות אאע"ה וגדלות שרה אמנו, ועלינו לקחת לקח, לשאוף לדרגות עיליים של האבות הקדושים להשליט השכל על ההרגש ושיהא כל תנועה ע"פ ד' חלקי שו"ע – מתי יגיעו? וזה שכתבנו – לשלוט השכל על ההרגש – יש לומר שנוגע בפרט בימים של צרה – לא להיות בבחלה בשומעים פיפ וכו' אלא לילך יד ביד עם הבורא עולם, והוא, יעשה, והוא יעזור, והוא יגן, והוא יושיע לכל החוסים בו!

ומענין לענין בכי, זכינו למעמד נשגב כשהבעל קורא דישיבת מיר (הגרשב"פ שליט"א) התמלא רגש בקריאת ההפטרות כפי וירא כשעה שקרא אודות האשה השונמית שאחזה בידו בנה המת – בחשבו (בהמלתו) איך הרגישה היא בשעה זו, עד שהתחיל לבכות ולא הי' יכול להמשיך הקריאה וכל הציבור (כמאתיים איש קע"ה) זכו ללימוד שיצא מן הלב (הרחב כים) ונכנס ללב (הער והבשר), לימוד ליכנס למצב של הזולת.

ועוד לזאת דכשהיא זכתה לתחיית המתים לבנה, הוא (האיש המעלה הנ"ל) בכה שוב, ועתה מתוך שמחה, ושוב לא הי' יכול להמשיך עד שהתגבר על הדמעות וגמר ההפטרות (בקול גדול) והשאר לכל השומעים עליה לשער או לתאר. ודבר נורא ואיום ששוב כפי וירא תשפ"ד! חורו הדברים על עצמם – בבניו! והפסק לזמן מה עד שהתגבר וכו', ושוב בבניו! אשרינו! שודאי כל הקהל הרגישו שהוא ניקח כל עקמומיות שבלב והתייצב את כולנו על דרך טוב, שוב אשרינו! ונותניו כאן שבה והודאה שזכינו לאדם שקנה מהגר"ח שמואלביץ זצ"ל (זכה לשמש אותו הרבה) הלב מלא רגש, וגם הכה של שאר אפ די וועלט (לא

להתפעל כלל ממה שאחרים יחשבו עלי – א נאווארדיקער במלא המילה) וואע"פ שאחרי התפילה חיפש הוא דרך לסלק כל מה ששיבחו אותו על המעשה נורא שעשה, ואמר הוא – אני רק כילד קטן, ואין לי שום שייכות לדרגה של הגר"ח זצ"ל (שהוא הי' בוכה כשראה הנעליים הקטנים אצל הסנדלר ברח' בית ישראל לפני כשישים שנה, שהוא הי' מתאר בנפשו השמחה, שמחה עילאה, שתשמה אם הילד כשהיא תקנה הנעליים האלו שהם הראשונים עבור בנה, עד שהתחיל לבכות מרוב השמחה – לב, לב, לב – גדלות) שהגר"ח זצ"ל אחו בדרגה זו משא"כ הוא, אבל לא עזר לו – דכל העם נשתוממו והיו בורדה במחזה שהוא, ומובטח לנו שדמעות שלו עלו לפני כסא הכבוד ויגרמו הרבה רחמים על הכלל ועל הפרט, ונאמר אמן! ובפרט השנה (תשפ"ה) בודאי יגרמו הצלה גדולה בחיים הווה, אמן, סלה. לשון זכינו בשנה זו גילו לך צער – נולד נולדות, אשכינו!

מה היו דברי ההספד שאמר אלע"ה על שרה? ומה הלימוד לנו מזה? הגר"ח שמואלביץ זצ"ל הי' מבאר שאאע"ה אמר עלי' תיבות אלו – כולם שוין לטובה – לא הי' לה ירידות ועליות אלא תמיד בשמחה ובשלות הנפש – על כל הבא עלי' כל ימי חייו. שקיבלה הכל באמונה שלימה עם ידיעה ברורה שהכל לטובה ולא התרעמה על שום דבר. ולא נבחלה ולא נשברה, לא סבלה עגמת נפש כלל, דהיי' היתה חמיכה א' של אמונה.

ואפשר דכיון שהיבין אנחנו לומר מתי יגיעו מעשי וכו' (תדב"א פל"ה), ואמרו לנו חז"ל שאשתו של אדם בגופו (ברכות כ"ד, כתו" ס"ו, מנחות צ"ג, בכורות ל"ה, וע"ע בגמ' נדרים ז: ה. בר"ן שם, וכן נמצא בטו"ה הו"מ סי' ל"ג ס"ח), ואשת חבר כחבר (עי' גמ' ע"ז ל"ט, ובשבעות ל:) א"כ גם ממועשי האמהות עלינו ללמוד לקח, ולהגיע מעשינו לדרגתן. והלימוד מהמעלה הגדולה של שרה שכלל לטובה, היינו חוב עלינו להתרגל להתאמץ לראות הטוב בכל דבר – או לכה"פ לקבל בדומי' באמונה שלימה שלטובה נשלחה לנו – מה שלא יהי'. (ומקיים שלא יהי' שום צער לשום יהודי).

ולמעשה מאלף זכינו שראינו הקושי בהנהגה הנ"ל, וכך הי' המעשה (כבר מובא בדפים אלו אבל עד מאה וא' עדיין לא הגענו) – בתחילת זמן חורף תשע"ז – זכינו שבחור חדש מהו"ל (לא חסידישער [מאלו שמרמים קולם בתפלה] כלל, וע' לקמן) ישב במקום ריק סמוך ממש למקומינו בישיבה הק' דמיר בתפלת שחרית, ונבחנו קצת ממועשיו, שהי' נראה כאילו שהוא רצה להוציא אותנו בשומע בעונה ככל התפילה! גם פסדו! דקולו הי' קול רעש גדול, וגם חוק וחד כמו סכין שחותך, ועוד מעלה בו שהי' מכוון ממש תוך אונינו, (אע"פ שלא עשה ככוונה אבל כך הי' נראה ונרגש), ואפשר דרצה להידמות למלאכי השרת שאומרים הכל בקול רעש גדול! ואע"פ שמוכא בהלכה (סי' תרמ"ג במ"ב סק"ה בסופו) דהקול מעורר את הכוונה והצדק עמו, ועוד לזאת אולי חשש שאין לנו הכוונה הרצויה, ולכן צעק באונינו כדי שנתעורר (מהשינה וכלשון הרמב"ם בהל' מזוזה פ"ז הי"ג, ע"ש), ונכוון! בגדר גדול עומד על גביו! (עי' או"ח סי' י"א ס"ב) או כמו המלאך שעל כל עשב ועשב מכה על ראשו ואומר לו גדל! (עי' במד"ר בראשית פ"י אות ו', וברוח חיים על פרקי אבות פ"ג מ"ג).

ושוב חזרו לדברינו שהצדק עמו, אבל למעשה הי' באופן שלא הי' אפשר לנו להתפלל בלב. ולמפני הכבוד לא רצונו להי' בתפלה ל"ב בקול, עי' לקמן, וכאשר הגענו לקריאת שמע עמנו על רגלנו (דמותו לעמוד בשרית קודם סוף ברכת אהבה רבה, משא"כ עבור ק"ש עצמה, עי' בשו"ע סי' ס"ג ובמ"ב סק"ה, וכ"ה), כדי להתרחק קצת ממנו (מפה קדשו), וכדי שנוכל לכוון לכה"פ מה דאפשר.

ולתמהונינו עמד גם הוא! (אפשר דחשב שזה מנהג המקום! או מטעם אחר) ובנם יצאנו ידי חובתנו בקבלת עול מלכות שמים (והאמת שמוטב לומר – מקיים שיצאנו ידי שמים, אבל עול של בשר ודם [ההוא] לא יצאנו, לטובלו כדבעי, וחבל!).

ולא ידענו להשית עצה בנפשינו – דלהעיר לו על מעשיו, אין זה מן הישרות, דמי יימר דמא דידן סומק טפי מדמא דידו' (עי' פסחים כ"ה); וגם אפשר שזה דבר שא"א לו לשנות, או בקושי גדול. ועוד דפסקינו כר' יוסי (ב"ב כ"ה); דעל הניזק להרחיק את עצמו, (ואפשר לפלפל). אלא מאי – למצוא מקום אחר בהיכל הישיבה – הלא דבר שמעט מן הנמנע הוא, שאין מקום קבוע פנוי, ואפי' אחר, כן ירכו המתפללים (דוקא במקום שמכבדו מאד תפילה), וגם להציע לו שילך למקום אחר להתפלל (כגון בעזרת נשים דשם המקום קצת יותר פנוי ממתפללים), ג"כ א"א דהא שוב על הניזק להרחיק את עצמו, וכו', ועוד דאפי' אין אחרים בסמוך לו ונכונן אם יתפלל בעזרת נשים, ג"כ הקול שלו כ"כ חותך עד שבודאי יפריע כל א' שימצא תוך ד' אמותיו, (או מאה אמותיו), וא"כ מוטב שנשמר אנחנו מלשלוח לו להפריע אחרים דמאי סומק דמא שלנו טפי וכנ"ל? וכאן חשבנו שמוטב לדמות למעשי האמהות, ולא שנרגיש שאנחנו מסכנים ומפילים, אלא לשמחה ביסורים, וחי' להצטער, אלא לחיות כמו שרה אמנו ע"ה שכל חייו הכל הי' לטובה – נפלא.

אבל למעשה לא הועיל כ"כ, דאחרי כל הנ"ל אבל עדיין לכוון בתפלה הי' דבר מן הנמנע, וחשבנו אולי לסדר איזה מנין חדש לשרית כמתניות במקום אחר קרוב לישיבה וכדומה, אבל נמצא דזאת אומרת לא להתפלל בישיבה, וזה דבר קשה מנשוא.

והחששנו אחרי עריכת חשבון הנפש (במקצת) שאפשר דהכל בא מהמת הפרוץ באהבת ישראל, דאם הי' לנו אהבת ישראל כדבעי (וכדברי החזו"א – אהבת נפש, אהבה עזה. וע"ע במס"פ פ"ט דאין הקב"ה אוהב אלא מי שאוהב ישראל, חיזוק הוא) לכאורה לא הי' מפריע לנו כלל, דהא גופו כגוף שלנו הוא, וצ"ע.

ונחזור לראשונות – המעשה הנ"ל ה' ביום הראשון בתחילת הזמן, למחרת ביום השני ישב שוב הנ"ל אצלנו, וה' לנו נסיון גדול לקבל בדומי, אבל ע"י השו"ת שלנו כבר ראינו הרבה לימודים מהפרשה שמראים באצבע שכתאי למכול הכל, ובפרט מתשובה זו הנ"ל שעלינו להיות פְּשֵׁרָה אמנו, זאת אומרת שצריך לקבל הכל בשמחה ובשלמות הנפש וכנ"ל. אבל עדיין יש לשאול – מה יהי עם הכוונה בתפלה – פסד"ז, ברכת ק"ש, ק"ש? מה יהי??

ושוב השבנו – רק במחוק, רק במחוק, היינו במחוק שהוא ימצא מקום טוב, שילך למקום שלא יפריע אחרים, ומקום רחוק מאיתנו. ובקשה מאת ד' שיצילה הוא לעשות רצונו ית' בשלימות העבודה, וכן אנחנו.

עוד דבר פלא שהי' במעשה דידן – שלפני שהוא הגיע ביום השני ה' לנו צד לעשות קצת השתדלות, לבקש ממי שיושב על הספסל שיושיבם אנחנו ומקומו במקום השלישי סמוך לנו, בפעם ה' יושב על ידו ממש במקום השני, ורק בזמן החדש התרחק מקום א' וכדי להזיק במקום [השלישי הזה] לעצמו, כיון שנתפנה המקום ההוא בזמן החדש, משא"כ המקום הסמוך לנו ה' קבוע זמן רב עבור עוד בחור שהי' בא לפעמים בזמן אלו (וההוא שישב במקום השלישי לא ידע שבחור זה כבר נסע למקום אחר ללמוד, דרך נתברר אח"כ). ואנחנו יכולים לבקש ממנו שהוא יתקרב וישב סמוך לנו דאין בחור קבוע במקום זה וכנ"ל שנסע ההוא – אבל פחדנו מעשיית השתדלות, וכמו שהינך אותנו הגר"ח שמואלביץ זצ"ל לפחד פחד נורא מכל השתדלות, וכמו שמבואר שוב ושוב בשו"ת זה, ומשום כך לא עשינו כלום. ולמעשה ראינו לבסוף (דכמעט) ודאי שאם היינו עושים השתדלות, המעשה ה' גורם ההיפך מהמכוון. (וגם זה מבואר בשו"ת זה שוב ושוב כידוע).

ונחזור שוב להנ"ל – אבל מה נעשה? דלכאורה אין עצה ואין תכונה, וצרה גדולה היא, ומה יהי?? כך ה' אפשר לשאול, אבל החינוך של הגר"ח זצ"ל שמסר לנו פָּלַל גם היסוד שלא שואלים מה יהי, וכמבואר ברש"י עה"פ תמים תהי' עם ד' אלקיך (שופטים סוף רביעי), אל תחקור אחר העתידות (פָּלַל) אלא בוטח' בדי' והולכים הלאה! ולכן זכינו לתת נחת רוח לבורא ית' שמו בשב ואל תעשהו.

בסופו של דבר ראינו חסדי ד' עלינו דכשבאנו להתפלל ביום השלישי (ומצינו בכמה וכמה מקומות בתורה דיום השלישי מסוגל לדברים גדולים – כמו בבריאת העולם שנכפל כי טוב, וכן מצינו בעקידה, ופְּשֵׁר המשיקים, ועוד מקומות) מיד כשנכנסם להיכל הישיבה (בשליש שעה קודם התפלה, ע' סי' צ"ג, ודו"ק), והבית המדרש ה' עדיין כמעט ריק, ראינו מרחוק (ביום השלישי, וכנ"ל, וכדכתיב ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק) שבחור אחר יושב במקום הנ"ל הסמוך לנו ולומד געשמאק.

והכלל הוא בישיבה הק' שבימים הראשונים של הזמן אין חזקה על המקום אם לא ישב שם רק יום או יומיים (ולא ברור אחר ג' ימים או יותר מתי נקרא חזקה), והדבר תלוי כל יום מי שבא קודם ביום זה – וממילא כשבא הבחור שנתברך בקולות (וברקים) וראה שיש בחור במקום זה מוצא הוא מקום בסוף הספסל, וישב שם כיון שחשב שהבחור החדש שיושב בסמוך אלינו זה מקומו – מקדמת דנא או מפני שבא יותר מוקדם.

והאמת שאפי' כשישב בסוף הספסל ג"כ ה' מפריע לתפלה במקצת אבל לא ה' דומה כלל וכלל, וביותר גבר עלינו חסדו ית' שבהמשך מוצא ההוא (שנתברך בקול) מקום אחר יותר טוב, כן ה' משמע ממה דבימים שאחרי זה לא ישב בספסל זה שוב. והי' עלינו לברך (אולי בשם ומלכות!) ברוך שפטרנו מעונשו של זה, שאולי לא היינו עומדים בנסיון, והיינו מוכנים לעונש, ה"ו, והקב"ה הצילנו ממנו, ועלינו להודות.

ראינו שוב ושוב בהיינו שיש להתרחק מכל השתדלות – וכגון שאם היינו מבקשים מההוא שיושב במקום השלישי בספסל שיתקרב לשבת סמוך אלינו, כמו שחשבנו לעשות בתחילה, לכו' ה' גורם שהבחור הראשון (עם הקולות הנעימות, בלשון סגני נהור) ה' יושב במקום השלישי שנתפנה, והבחור החדש שבא ללמוד ה' נדחה מחמת הותיק שזה ה' מקומו באמת, והי' עדיין שש ושמה לנו מהבחור עם כל התקיעת שופר שלו! ושוב רואים שרק במחוק, רק במחוק, רהיגו, רנוע, סמיכות כל פולו על הבורא עולם, תמיד עוזר הוא מקודש!

ומענין לענין בענין תפלה, מעשה שהי', והוא – שהי' חסר כמה אנשים להשלים המנין בבית המדרש אחד, וביקשו לכמה שיבואו מבחוץ, ואמרו להם שתדעו שמאריכים בתפלה במנין זה ועוד שמכבדין מאד את התפילה, (ומכביין כל פל, כך מזהירים בד"כ, ולא ידוע אם גם בפעם זו אמרו לכולם בפירוש), והסמימו להצטרף. כשבא הש"ץ קרוב לשמוע"ה הפל. של א' מהם צלצל והוא ענה (באמצע קדישו) ודיבר. והראו לו לסלק הפל. ולכבותו, והוא לא רצה, וגמר לדבר והתחיל להתפלל עם כולם שמוע"ה, וא', שעדיין לא התחיל שמוע"ה, חשש שהפל. של הנ"ל יצלצל שוב, ע"כ ביקש ממנו לצאת, אך הנ"ל רמו לו שהוא אווה באמצע שמוע"ה! ואעפ"כ פקד עליו ההוא שיצא מהמקום מיד! והוא יצא. אחרי התפלה רצה הנ"ל שנשלח מן מחנה שכינה שההוא שגורשו יבוא ויבקש ממנו מחילה, וכך עשה המגורש.

אח"כ ביררנו אצל גדולי עולם שליט"א, האם ה' היתר לגרשו, ויצא מתשובתם שודאי כן הוא – והי' לכל א' לגרשו, ולא רק משום שלא רצה לכבות והוא כעין מויק במזיד, אלא אפי' אם הוא לא ה' יכול לכבות הפל. מאיזה טעם גם ה' היתר לגרשו דאסור להיות דבר מפריע כזה בבית ד'. אמנם ודאי בשעת מעשה בעל הפל. ה' חייב לכבותו, ולא ה' לו שום היתר לצאת באמצע תפילתו אלא ה' (פשוט) חייב לכבותו, אלא כשאינו רוצה לכבות צריך הוא לצאת. והי' לימוד

גדול מאד עד כמה כדאי להתרחק מוצר הרע הזה שגורם לאדם להיות שיכור ולא מיון על הכלי העולם, וכדמצינו אצל הרבה לגבי הפל. שלהם, כידוע, ד' יכפר בעד ובעד כל העם].

ועוד רגע קט בענין הטל. נע ונד שכמה העידו על עצמם שמרגישים שקשור להם ככלכל! ומפחדים מהא דרואים את עצמם כ"כ תלויין בו עד שכמו עבד פנעני הם לטל. זה, ונורא ואיום הוא. ומעון תפילות והיווקים תמיד – כל יום ויום ובודאי השם המרחה ירחם על בניו החביבים לו יותר מהעולם ומלואו. והנה בחשון תשפ"ב פירסמו שהפרקי עול רוצים לבטל מה שנקרא פל. פשר להחליף שיהיו רק המספרים של הלא כשר, וא"כ יהא פרוץ לכל דבר רע. ומצד אחד דבר זה ה' יכול לגרום ישועה גדולה לבני תורה – דודאי כולם יורקו את הפל. מיד לפה, ויחזרו כולם להיות בני עליי' כדבעי, ויהא אפשר להם לעלות להיות תלמידי חכמים (משא"כ עם הכלי הזה – וכדברי גדולי עולם וצ"ל). ופשיטא שצדיקים ילכו בס... (וע' במ"ב סי' רנ"ד סק"מ והבנ).

אבל מאידך גיסא יש סכנה נוראה – דאפי' כהיום כשא', בן תורה מתמיד, שלמד כעשרים שנה בישיבת מיר התקשר אלינו, ראינו שהמספר שלו לא ממה שקורין הכשר – והי' פלא בעינינו-וכששאלנו אותו מאי האי? ענה – כך הוא היום. ואנחנו אומרים רחמנא ליצילן! רחמנא ליצילן!

[החמשך כאן (עד ד"ה ונחזור) עבור הלומדים בישיבות בלבד] – ועוד מעשה, מעשה מהר"ד – שא' סיפר על כולל פלוני שבנו לומד שם שרה"כ מבקש שילמדו בהתמדה עצומה – בלי שום שתיי' וכו' באמצע הסדר – וביקש (ותובע) גם שיראו לסדר כעצמם שלא יצטרכו לצאת לנקביהם כלל וכלל במשך הסדר של ג' וחצי שעות (סדר א', וכן בסדר ב'). וכיון שאמר שהם לומדים הנמ' שאנחנו למדנו באותו זמן ביקשנו המספר טל. של רה"כ כדי לשאול אותו דברים שנשאר לנו קשה בסוגיא, והנה כשהתחיל למסור המספר – אפס חמש שש – שאלנו מה? שוב אמר אפס חמש שש – לא היינו יכולים להאמין – דהא מספר של לא כשר הוא! רחמנא ליצילן! רחמנא ליצילן! וכשאמרנו לו, ענה ואמר – והוא הוא מקהילה פולנית (ידוע שהם נוהגים היתר כזה – רחמנא ליצילן! רחמנא ליצילן! ועוד פלא – שהמידות זה היו המחמירים ביותר בכל ההרחקות בימים הטרופים של מחלת קורונה (ולמעשה לא עוד להם דכמעט כולם (או כולם) קיבלו, וכידוע שכמו כן אפי' אלו שזוהרו מאד ועד מאד מאד לא עוד – אלא לכל באמבע יש האדרעם שלו וכדברי האור שמח – ולמעשה אך ה' חייב לנהוג אז בהרחקות פשיטא דתמיד צריכים לשאול דעת תורה – ויסוד גדול שיהי' הכל בלי לחץ, בלי פחד, וכדברי המוצות דוד [קדחת ז' פסוק י"ז י"ח] ובלי נערווען [ובענין זה א' סיפר שאשתו נכנסה למרה שחורה (ממש) מכל המחשבות ופחדים בענין, ד' ישמרינו. וכן ידוע על הרבת, ואפי' ילדים שעדיין נמצאים בשבירת רוחם ופחד נורא מחמת כל הזוהרות הנ"ל – אלא צריך דעת תורה, דעת תורה אמיתית]. ואם החמירו כ"כ בדבר גשמי איך מקילים בסכנה רוחני – סכנה עצומה? אלא היצר הרע מחפש להכשיל בכל. וא"כ מי יאמר שהעולם יעמדו בנסיון אם המספרים של מה שקורין כשר (קשה לנו לומר שדבר זה נקרא כשר – והקושי שלנו הוא אלא כותבים אנחנו שקורין אותו כשר – דהא רה"ו דמיר הגרנ"צ פינקל זצ"ל לא ה' יכול להבין איך קורין דובר המשחת הזה [כן לשוננו לפי זכרוננו] משחת כל התמיה, כל צורת אדם – לקרותו כשר?) הדנסיון יהי' גדול, וצ"ע מה לחשוב כאן, ומעון שאלת חכם, אבל בינתיים תפילה, תפילה, ועוד תפילה, והקב"ה ירחם עלינו, אמן. ע"כ החלק המיוחד לבני הישיבות בלבד.

ונחזור לראשונות – על יסוד הנ"ל שהובט גברא להגיע לדרגת שרה אמנו בכטחון, זכינו למתנה מן השמים, ועלינו להודות על זה יותר ממציאת אבן טובה ששזה הון – דהראו לנו דבר נהמד עד מאד בפ' העמק דבר מהצני"ב זצ"ל עה"פ שני חיי שרה בטעם מה שאמרו חז"ל דאאע"ה ה' טפל לשרה ברוה"ק, טעם הראשון שם דשרה היתה מבודדת יותר מאאע"ה ויושבת באהלה בתוך שמה של מצוה, ושרה זה צדקתה להפלא שהיתה באמונתה בכטחון חזק מאד נעלה, כמו שמבואר ברבה שאמרה שרה לאברהם אבינו אַתְּ בהכטחה ואני אמונה, ומוי שבא מכה הכטחה ידוע מאמרים ז"ל לך אף הכטחה לצדיקים בעוה"ז שמה יגרום החטא, וע' מש"כ לעיל (פרשת לך לך סוף המיש) [א"ה – ושם מסביר העמק דבר שאאע"ה הבין ששוב אין לחשוש שמה יגרום החטא, וא"כ מובן דברי הגר"א במשלי (כ"ה ט"ו) שכן ה' דרך של אאע"ה בכטחון – בלי חששות כלל – ודלא כיעקב אבינו שחשש, ע"ש בכיאר הגר"א שכתב שכן עלינו ללמוד מאאע"ה לנהוג בכטחון שלנו, ודלא מיעקב אבינו, כ"מ, ע"ש) משא"כ שרה שהיתה חזקה באמונתה בלי שום הכטחה, על כן לא נתעצבה בכל ימי חייה והיתה שקועה ברוה"ק. וזהו דבר הכתוב שני חיי שרה, דשנים שלה כולם היו בחיי שמחה ונפש המעלה ונשגב בחיי רוחני, וכ"כ במדרש לקח טוב. וכענין שאמרו בגמ' ויבמות ס"ג ב' מספר ימיו כפלים, כך אמר הכתוב דשני חיי' היו שני פעמים, משום שהיו חיי' עליונים וסמוכים בדי' מבטחה, עכ"ל העמק דבר, וכל תיבה ותיבה מחזקת ומעלה ומגבי' שפלים, ומשמח לבבות, נָאֵר אמונה, נָאֵר אמונה, וכ"כ כדאי, פ"כ כדאי, ואם אנחנו באים לטהר (ולעלות ולהאמין באמונה פשוטה וחושית, ורצונו שנגיע מעשינו למעשי האבות [והאמהות]) ודאי מסייעין מן שמיא, ונוכח לקבל עזרת ד' ית' בכל.

ואם מותר לנו (או אולי הוי מצוה לנו) להזכיר עוד פעם מה ששמענו בס"ד במוצאי יו"ט ראשון דסוכות תשפ"ב מהגרצ"מ זילבערבערג שליט"א בענין חיים של שמחה (ולכאורה אפי' בפעם ג' עדיין חסר צ"ח פעמים כדי שיהא שונה פרקו

מאה ואחד! והבן 'ועי' בשל"ה על האגרת הקודש של הרמב"ן, נורא ואיוס! שהכל תלוי בישוב הדעת – וזה חסר, חסר הרבה בדור שלנו – כידוע, ופירט הדברים הגורמים לחסרון זה – הראשון הוא הכלי הנע נד, והוא הפל. הכשר, דזה ההיפך (הגמור, כך הי' משמע) של ישוב הדעת, (וכן העידו בפנינו כמה וכמה שמחזיקים כלי זה שכך היא המציאות, וכשהצענו שיוזקו אותו לפה, עונין ואומרים שכבר קשור בהם ככלב וא"א ליפרד ממנו [ונראה דיש לכל א' לבדוק עד כמה הוא קשור לכלי זה – האם הוא יכול להשאירו בארון בבית ולא להשתמש בו במשך ב' ימים? או אפי' יום א' קשה עליו מלשואו א שרעקו], מה יהי' בסופו? מה יהי' בבניו ובבנותיו, מה יהי' בכנדי? ונכדתי? ונח"ה אלו שרוכשים קאמפיומטר – אפי' אם משתמש אך ורק לחידושי תורה, ואפי' עם מה שנקרא ניתוק הגמור – אבל ילדיו רואים שזה דבר מותר, וכשמבקרים אצל השכנים שיש להם דבר כזה, ובלי ניתוק ועם כל השמוע"ץ, כל הכיעור הנורא, הושבים שהכל כשר וישר, דהא אלא יש כזה! ואין בודקים מן המזבח ולמעלה! ומסתכלים יורדים (לגיהנום), ר"ל, ובה מעשה א' הוא אלא לאלפים, ד' ירחם עלינו, והאומר שלו' עלי נפשי עי' בפרשת נצבים מה הקב"ה עושה לכל א' שהתברך בלבבו, ופחד נורא הוא, פחד נורא, ד' ישמרנו ויציילנו ויורשנו, ונשמע רק בשורות טובות, וישוב הדעת בשפע שפע רב). ההחזקת כלי זה – כן כן – הנקרא כשר, מסיר מן האדם ישוב הדעת באופן מבחיל, ואשרי העם היודעי תרועה – לשמוע לקול שופר שמכריז – חזור בר, חזור בק! ואטייל אתכם בגן עדן! ותפילתינו שנזכה לסייעתא דשמיא להיות רוהיג, רגוע, כשרה אמנו, ונעלה תמיד בשמחה, אמן. ופירט שהדבר השני שמגרע ישוב הדעת הוא המוויק כהיום אצל החתונות! והאריך בזה טובא אך שפעם היו נגינים שמקורם מקודש, וכהיום שינו להכנים כל הזר והכיעור, ומסלק מנשמת ישראל את הישוב הדעת ואפי' אחרי החתונה! ולעולם (ח"ו!), והסביר עוד ועוד. ואח"כ פירט עוד כמה דברים (בגון כל הרדיפות אחר תאות עולם שמטרידים הנשמה הטהורה ומסלקים הרגוע הנצרכת לשמחה המושלמת! וכן כל האגרות אשר ביקשו בני האדם, וכו', וכו'). וסיים ופירט שלנו שהשמחה (שמחת ההג ושמחת המצות כל השנה) ירגיע את נפשותינו לעולם ולעולמי עד! ע"ע תפ"ו מהגר"א מיללעכ זצ"ל, ונפלא הוא להמנין והעושה!!!.

ג) כתב רש"י שמתה סרה ע"י כצורת העקידה שנודמו לשחיטה וכמעט שלא נשחט – פתחה נשמתה ומתה – וכולהו הי' לשרה בטחון גד' שניכל (ע' תפ"ו ב') – ח"כ למה פתחה נשמתה?

פשיטא שהי' לה בטחון עוד הרבה יותר מכל השגותינו וכדמבאר לעיל מהעמק דבר (ויש לזכור זה תמיד), א"כ לבי' קשה שאלה דידן – אלא י"א דמתה מחמת שכמעט שלא נשחט – דהיא ידעה שתכלית כל אידישע מאמע (כל אמא מכלל ישראל) ותפקידה היא, להגן את בני' להיות מוכנים והפצים ושמחים למות על קידוש ד', וכדברי המגיד להב"י שיש לו להתפלל שימות על קידוש ד', וכן שמעו תלמידי הח"ח זצ"ל כמה וכמה פעמים ממנו שהתפלל שיזכה למות על קידוש ד'.

ומעשה נורא סיפר לנו הגרי"ד טורצ'ין שליט"א (ראש קהילת פרושים) שהגר"מ צוקערמאן זצ"ל, תלמיד הח"ח זצ"ל (יארצייט שלו בימים אלו – כ' חשוון – כל המתפלל ואפי' היום), אלו לומד לע"נ וזכה! – ר' מרדכי לייב ב"ר נחמ"י התאונן לפניו (יבדלח"ט) ואמר על עצמו שהכל שהוא לא נהרג במלחמת העולם השני' עם השש מיליון, דהי' זוכה למות על קידוש ד'! שאלו הגרי"ד שליט"א – אבל ר' מרדכי הלא זכית להעמיד משפחה מפוארת (כ"י וכן המשך הדורות הלאה!) ענה לו הגר"מ זצ"ל בלשון זה – עם קומט נישט צו, עם קומט נישט צו! (אינו דומה, אינו דומה, אינו מוגיע לזה). דבר נפלא הוא להמנין שמכין מה שאנחנו אומרים (בשמחה עצומה) כל יום – ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו! דכל החיים שלנו אינו אלא כבוד ד' – לקדש שם שמים – ואין דרגא גדולה מלמות על קידוש ד' (דאין כבוד לעצמו, אין גאות, אין אייגענע אינטערעסט) ואח"כ נאמר דלהיות על קידוש ד' – להיות דוגמא לכל העולם מה זה יהודי – עם השמחה שהי' להקרין מכל א' מישראל כל היום כולו עוד יותר גדול, אבל הגר"מ זצ"ל לא ס"ל כן, כ"מ. ויש להקיש לכאן דברי הגר"א מיללעכ זצ"ל על עקידת יצחק – דמו נתן לאאע"ה בן – הקב"ה – א"כ מובן היבר לבקש ממנו בחזרה, וכן ביצחק – מי נתן לו את נשמתו? הקב"ה א"כ בצדק שיבקש ממנו בחזרה, ולכן מובן הציווי – והנפיו הי' לפי זה (ב"ט), אם אאע"ה (וכן יצחק) יפרש דברי הקב"ה כמו שנוה לו לפרש – העלה והורידהו – או שיבטל את רצונותיו ונגיעותיו ויפרש העלהו לקרבן! ונפלא הוא. ונסיון זה מצוי מאד אצלנו, בין לימודינו – דלפעמים תופסים הקל כדי שלא יצטרך לעמל כ"כ, או לומר פשט אע"פ שמרגיש שחסר בישרות אבל משוחד מהא דמרגיש הוא שזה מבריק, או בעבודתינו – שנוקטים הקל והקלות והנוח מתוך עצלות עם כל מיני תירוצים שאין שוה ההבל פיו לאמרם, או מקילין בתרו"מ, ובחילול שבת וחילול ד' להשתמש האלקטרא שנושאים כמו ויהם בעצב השבת – (והמתכוון האם כשהי' העבודה לייצר האלקטרא בהצר שלך והיית רואה עיניך הפעולות הללו האם גם אז הי' מתרין דבריך?), או בשבת וואסער, או בחששות של רבית – והא כסף מרווחים! הכל הכל נסיונות כל יום וכל שעה (וכל שבת), וא"א ע"ה כבר כבש הדרך לעמוד בכל הנסיונות הללו, ואין לנו אלא לומר – מתי יגיעו מעשי למעשי א"א ע"ה! ובודאי נצליה, אמן.

ומה נעים ומת נורה הי' המעמד הנשגב אצל השבע ברכות לא מוכדי שי' של הגר"מ סאלאוויצקי זצ"ל אור ליום כ' חשוון תשע"ט וכו' דיבר הגר"מ זצ"ל בהתלהבות עצומה עם כל הברען, וסיפר על א' שבשעת איזה שריפה בהעיירה שראו נער צעיר שהי' חלוש במעט נושא ב' אנשים על כתפיו, א' מצד ימין וא'

מצד שמאל להצילם מן הדליקה – ושאל מנין לו הכחות האלו – והביא בשם הגר"א מלצר זצ"ל שאמר איוב ברענט א פייער קיינט מען כחות (כשואש בוערת מקבלים כוחות מעל) – והסביר בזה איך הנצי"ב זצ"ל הגיע לגדלותו בתורה – דאצלו התורה הי' בוער כאש בקרבו – אם האש בוערת יש כחות למעלה מהרגילות – והמשיך שכך כל בחור, כל יונגערמאן, צריך ללמוד את התורה – בהרגש אָז עם ברענט א פייער – יש דליקה!

וכשיש דליקה אין זמן לכל הדברים שהיו מתורה – נייעם, מחלוקת, לשח"ר, רכילות, וכו' וכו' – אלא כל כולו של בן תורה הוא תורה ומצות ולא יותר, עכת"ד דברי אלוקים הייבו והביא דברי התרגום יונתן בן עוזיאל עה"פ למען תזכרו וכו' והייתם קדושים לאלקים (סוף פ' שלח, ואומרים וחוזרים ואומרים כל יום תמיד), וז"ל מן בגלגל התדכרון ותעבדון ית כל פקודי ותהוון קידישין הי' כמלאכיא דמשמשין קדם ד' אלקון, עכ"ל.

ועל זה אמר – א' איד איז א' מלאך! (יהודי הוא מלאך) וכמו שיש להקב"ה רכבות מלאכים בעולמות העליונים – כך בעוה"ז יש להקב"ה מלאכים: והם הם כלל ישראל! עכת"ד. אשרי אוון השומעת ואשרי עין שראתה האש המתלקחת על פניו, שכל כולו הקרין שמחת התורה הק', והיו הדברים שמחים כנתינתן מהר סיני מתוך האש – הלב הבורע – אשרינו שזכינו ומודים אנחנו לד' ית' תמיד.

ובענין הנ"ל כיון ששמעה שרה אמנו שכאילו לא הי' מוכן לישחט, דכך הי' משמע מדברי המבשר, א"כ לא עשתה תכליתה בעולם וממילא פרהה נשמתה מרוב צער ומתה, כך שמענו פעם. ודבר עמוק הוא, והיוזק לבבות הוא לכל בן עליו, וכן לכל נשים צדקניות שבווד (ובפרט נשים צדקניות תחיו של כמ"ט ועוד מקומות בעולם התורה, שעוזרות לבעלי' שלא רק שאינם צריכים להחזיק שום פל. אצלם כלל במשך היום, וכנהגת כל אשה כשרה באופן הפשוט, אלא אלו הצדקניות שומרות שמירה מעולה על תורת בעליהם באופן נפלא ביותר – וזה שלא ירכשו את הכלי הזה – לא לבעלי' ולא הן לעצמן כלל וכלל, אשרי אשרי חלקם בחיים נצחיים).

לפי הנ"ל מדויק בלשון רש"י – שלא כתב כמעט שנשחט אלא כמעט שלא נשחט, ובלי הסבר הנ"ל צ"ע, וצריך לומר דלאו דוקא, וקשה. ועוד דרך להבין, שאע"פ שפשיטא שהי' לה בטחון – ובודאי עוד מרחק רב כשנות אור יותר מכל מה שאנחנו יכולים להשיג ולהבין במדת הבטחון כבורא עולם, אלא זה לא הי' נסיון שלה אלא של אאע"ה ויצחק, ולכן לא הי' לה הכחות לעמוד בנסיון – דלכל נסיון ונסיון שבא לאדם, בכל יום ובכל עת, יש לו הכחות לעמוד בנסיון זה, דניתנו לו הכחות עוד קודם שבא הקושי, משא"כ כשאין זה נסיון שלו אלא של הזולת אין הכחות ניתנים. כך הי' הגר"א שמואלביץ זצ"ל מסביר בפרשה דידן, ולא ירדנו לסוף דעתו הרחבה אבל ודאי יסוד גדול הוא בעבודת האדם. (ומודים על האמת אנחנו שהוא הי' מזהיר – איוב פארשטייט מען נישט וואס איך זאג זאל נישט איבערזאגן, ואם אינך מבין מה שאני אומר אל תמסור הדברים לאף אהד), ואולי עברנו על זה בהנ"ל אלא כיון שהיסוד יסוד נאמן לכן עדיין ראינו נכון להביא כאן, והוא רחום יכפר עון, והתרגם לעצמינו כיון דיש תועלת גדולה לקחת לקח לא ליכנס לאיזה מקום נסיון כלל [וכגון ליכנס לחנויות מלאים תערובות אנשים ונשים, ר"ל, או לקנות כלים מכלים חדשים אשר יצרו היצר, וכו', ועוד צד היתר להביא דבריו דיש להבין בוונתו דאם שרה אמנו הי' אומרת למי שבא לדבר בענין העקידה שהיא לא רוצה לשמוע שום ידיעות מה שהולך הוין לד"א שלה (ובדברי העמק דבר שהיא היתה יושבת בודדת!)] [וכראוי ונכון לכל בן תורה לומר לכל מבשר!] לא הי' בא לה שום נסיון – א"כ מובח שאין זה נסיון שלה, ושפתיים ישק. והא גופא שהתירה לעצמה לשמוע הוי כאילו הכניסה את עצמה למקום נסיון ולא שהקב"ה הביא הנסיון עלי'. וכעין מה דהסביר הגר"א זצ"ל בעצמו לענין הרעה בראשונים דמותר לעבד עברי לקחת שפחה כנענית אע"פ שאין לו אשה ובנים, וא"צ אשה ובנים אלא להתיר שהאדון ימסור לו בעל כרחו – והיינו דהוא מכניס את עצמו לנסיון ואין לו הכחות (האשה ובנים) לעמוד בנסיון בסוף שש לצאת לחירות, ודו"ק היטב דדברים משמחי לב הן עד מאד!].

ומובן יותר לפי זה מה שהוא זצ"ל הי' חוזר ואומר הרבה פעמים – אל תתעבר על ריב לך (ע' משלי פב"ו י"ז, ובאורחות חיים להרא"ש אות ס"ה) – אל תתעבר בתוך מחלוקת של ב' אנשים, ולכאורה הוא מפני שהמחלוקת הזו נסיון שלהם ולא שלך, כ"נ. והי' אומר שלבסוף אם תתעבר, שני' ישנאו אותך! וצ"ע לענין להתעבר בענינים של שלו' בית וכדומה, ונראה דלפי הנ"ל אין להתעבר, אלא אם כן הבן זוג מבקשים שניהם עזרה או מותר לנסות לעזור, וידוע שבלי בקשתם אינו יוצא (שום) תועלת, בדיק ומנוסה, בפרט הדכלל הוא בכל סכסוך בבית, דכל א' מאשים את הזולת, ואם תניד לאחד מהם שהם אישמים (הוא אשם או היא אשמה) ולא השיג, כבר אבדת כל ערכך בעיני – שאל העסקנים בדבר ותשמע, משא"כ אם שניהם (שניהם דווקא) מבקשים עזרה מוכנים (בד"כ) לשמועין.

ולנו ולבנינו לימוד מכל הנ"ל שצריכים להיות שאיפתינו למות על קידוש ד', ועל הבר-דעת לדעת שיש הכחות לעמוד בכל נסיון שלא תבוא עלינו (וישלא נביא על עצמינו נסיונות).

ד) איזה רמזים לומדים מאלה"ה מענין קבוצת סרה? אמרו הו"ל מעשה זה הי' א' מהעשרה נסיונות – דכל הארץ שלו ואעפ"כ כשמתה אשתו אין לו מקום לקבור אותה. ולא חרה אחר מדותיו של הקב"ה – אלא הכל בשמחה ובשלחה ובאמונה שלימה שגם זו לטובה.

משמע מדברי חז"ל שכיון שאנחנו חייבים לומר מתי יגיעו מעשי וכו' (תד"א רבה כ"ח) יש להתבונן טובא איך נשבר רוחינו כשיש איזה קושי, או איזה צרה, או איזה עגמת נפש, איפה האמונה בכורא כל העולמים שהכל לטובה, הכל חסד, הכל רחמים, הכל עבודת ד' שלי, ואין שמחה לי יותר מלעבוד את ד' (עי' סי' רכ"ב ס"ג דנפסק בן במחבר שם) – ולכל הפחות יש לחשוב מה הי' אאע"ה חושב כמצב שלנו, או הרבי שלנו או גדול זה או זה, מה הי' ההרהורים שלו באמצע הקושי, באמצע הנסיון?

וידוע שהחת"ם, שכבתו היתה, נכנס לבית המדרש ואמר תהלים עם בני הישיבה ומעיניו ירדו דמעות שליש עד שנרמבה מקום מעמדו סביבו מרוב דמעותיו, וכשגמרו התהלים נכנס הוא לחדר שיעורים ומסר שיעור נפלא מלא חדותא וריתתא דאורייתא, כאילו אין שום צרה בעולם.

כששאלוהו איך שייך שינוי כזה. ענה (בערך תוכן הדברים מה שידוע לנו) שהכל חסד עליון אלא צריכים לכבות ולהתחנן לפני ד' להעביר רוע הגזירה, אבל מי ששכלו דך יושר יודע שתפלה לחדו ותורה לחדו, ואין לערבן. (וע"ע לעיל תשובה א', ונראה שזה השלמה לשם).

ותמיד חובה עלינו (וכדנפסק בשו"ע סי' ר"ל ס"ה) לומר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד – ולא לומר אוי או וואס? או אוי געוואלד! וכו', אלא לומר ב"ד דערפאר – ב"ד שקבלנו רמו מן השמים שעלינו לעלות ושקב"ה מואמין שרצונו לתקן את כל עונותינו, אשרינו.

ומעשה שהי' בא' הפעמים שזכינו לרקוד אצל איזה שבע ברכות ובאמצע הירקודים עמדנו (שלא כדין ובלא דעת) בקירבת מקום לאחד שרקד במהירות (היינו מה שעושים ששנים מחזיקים א' בהבירו יד ביד ויד ביד ומסתובבים מהר) וא' מהם הכה אותנו בטעות עם הכתף שלו על לבנו הכאה גדולה, והבנו שקב"ה אומר לנו – הרגלים רוקדים וכן הידים אבל איפה הלב? הכל שליחות מאת ד' ע"י שלוחים נאמנים לעורר אותנו לעשות רצונו לזכות לעולם שכולו אמת!

וע' בהכמת שלמה על שו"ע הנ"ל דבא לחלוק על דברי המחבר, וס"ל דיש להעדיף לומר גם זו לטובה ולא כל מה דעביד רחמנא וכו' (וכתב שהסביר המעם בספרו על הומוש, ע"ש). ונראה דהרבה יותר קל לומר כך אבל בעי כוונת הדברים עמוק בלב. ומכל מקום כדאי להנך הבן (ובת) הרך לומר כך על כל קושי או נפילה שיקרה להם – דהרגל נעשה טבע, ועל כל דבר שולט. ובא–ל–ו–ל תשפ"ב מצאנו מציאה רבתה ע"י כתבי הגר"י מאנדעל שליט"א שציין לעיין בדברי החכמת שלמה בענין הסימנים בליל ר"ה (בסו' תקפ"ג ס"א) שמיד אחר שהיות בר"ה יש לכל א' לומר כל מה דעביד וכו' ואה"כ לומר גם זו לטובה! ואמירה זו (וכן כל היחי רצון שאומרים באכילת הסימנים) מותך אמונה ובטחון יכול להפוך אפי' גזירה וכו' להיות גזירה טובה עד מאד! אשרינו אשרינו אשרינו שאנחנו עם ד'! הבוטחים בו בכל עת ובכל שעה! ומעשה חדשה שהי' באמצע כתיבת שורות אלו בחודש השון בשנת תראה שהכל פלאי דשמיא – והמעשה כך הי' – שהיו צריכים שלושים אלף שקל שלם גמ"ח ולא הי' באמתותו אלף שמונה עשרה אקט, אבל מה יהי' – לא שואלים! ואלא א' הי' שלשת אלפים שיכול להביא אקט, ואולי עוד אלפים, אבל עדיין אין זה שלושים! ומה יהי' – לא שואלים! וניסה לבקש מא' שהייב לו כסף, וענה ואמר שיש לו חמשת אלפים, ושוב אמר שיש לו עוד אלף, אבל עדיין אין זה מגיע לשלושים! אבל מה יהי' לא שואלים! הנצרך הבוטח (!) אמר ללוח שלו שעד שאתה תביא השש מסתמא יהא יותר, וכך הוה שהוסיף (בד"נ!) עוד אלף! והי' והוה שלושים! ומה יהי' – לא שאלו! אלא פשוט יש הקב"ה! הרחמן המרחם האומר לנו כתבו על לוח לבך שאנכי עמך בצרה – כך הוא!

ה) לפוס ייהטל נראה שפסולתה של עפרון פעל פעולתה והרויח כסף מלא, מה אמרו חז"ל על זה?

עי' במדרש רבה דעפרון אבד ו' משמו ע"י ההשתדלות שלו. ועי' בכלי יקר באריכות נעימה שמביא על זה הנעשה עפרן גמטרי' רע עין – וזה עונש לדורי דורות, לנצח נצחים: וכל א' שיעשה חשבון הנפש קודם שיעשה איזה עסק או השתדלות או קניית דירה או אפי' קניית חפץ זה או זה שמוכרים בזול וכדו', לבדוק אם אין בו משום חשש רבית או אונאה וכדו', דאי"כ כל מה שירוויח (?) בגשמיית שוה מה שמאבד ברוחניות (וגם בגשמיית), אם מפני האימורים שבו או הביטול תורה לילך עד מקום הרקו לקנות או התערובת אנשים ונשים שנמצא באיזה הנויות, או כמו דברי הגר"א לאשתו, וז"ל באגרת הגר"א – ובכל אשר צריך לך, תקח הכל על ידי שליח, ואף אם הוא פעמים ושלש ביוקר, חיד ד' תקצר וגו' (בהעלותך ששי). השם יתברך זן מקרני ראמים עד ביצי כנים (עבודה זרה ג), ונותן לכל אחד ואחד די מחסורו, עכ"ל מהמכתב שכתב לאשתו (שגם בזה המקילין בדבר הושבים שמויחים ואינו כן), וז"ל, ולמען ד' שפריש את החימוש כאשר צויתוך ואל תפחות כאשר הזהרתוך, כי בפחות מזה עוברים כל רגע על כמה לאוין ועשיו, ושקול כאילו כבר בתורה הקדושה הם ושלום, עכ"ל, והבוטח ישמע ויעשה, כנ"פ, וע"ע בספר אהבת חסד שמביא הח"ה דברי הגר"א האלו, ע"ש היטב.

ומובן מה שאמרו חז"ל – באו חשבון (כ"ב ע"ה). – באו חשבוננו של עולם שכן מצוה כנגד הפסדה – דע"י מה שהושבים למצוה – קני' בזול או שאר רווחים, או כדברי הגר"א אפי' שאשתו תלך לשוק וכדו' נגד ההפסד ברוחניות – וחשבון נורא הוא, והזוכר הפסד של עפרן יזכר בורא ורצונו ויבטל רצונו נגד רצונו ית' ויעלה ויצליח וירוויח! אמן.

מענין שכר לנצח נצחים נתחדש לנו דבר נאה (כ"ג) בפ' וירא, ונדפס שם בתשו' ו' (ב') עיין שם להסביר איזה שכר קבלה הנערה שנתנה מזון לעני ואנשי סדום הרגו אותה (סנה' ק"מ): ומעם הדבר, ע"ש"ה.

ועיקר הלימוד (שם) הוא – לא להתפעל כלל מכל הסביבה אלא לעמוד חזק לעשות רצונו ית' תמיד.

דכך עשתה היא – נגד כל אנשי סדום – לא להכניע לדרכם המעוות אלא לעשות חסד במסירות נפשו!

לכן זכתה לה לנצחיות, כן אנחנו בעזרת ד' ית' (תמיד).

וישוב שמענו הערה שגם לזו עשה חסד בסדום במסירות נפש ממש, ועי' בפ' וירא בתשו' י"א מה גרם הירידה העצומה שלו – שלא רצה להיות אצל רב שיוכיח אותו (היינו אאע"ה) – ולימוד עצום לנו לבנינו עד עולם, לחפש דוקא איזה רב או מורא (עם אל"ף) הוראה שיצטק עלינו!

וכן אנחנו אם עושים בכל הכחות אשר חנן אותנו ד' ית' לעמוד נגד הסביבה ודאי נזכה לנצחיות, עיין שם.

ומעשה שא' סיפר על בחור א' בעל כשרון שנתקבל לסיצה גדולה חסובה, אבל לכסוף לא הלך לשם אלא לסיצה שלא כ"כ ידוע וכלל), וכשאלו מאי האי, ענה בפשיטות – והא בחור פלוני הי' בקושי להתקבל אפי' לסיצה זו, אלא ההנהלה אמרו לאם הוא יביא עמו בחור מזויין יקבלו אותו, וכשביקש ממני ללך עמו חשבנו שאיפה שאהי' אלמד, ולכן סס הלכתי. תמחו עליו הרבה – להא חייד קודמון, וידוע עד כמה הסיצה משפיע על לומדי', וכדברי הגר"ה שמואלצ'י ז"ל שיהיו הסיצה הוא הרעצו (ורואים זה בחוש שכמעט כל ילאת שמים של בחור נקבע ע"י איזה יסיצה גדולה שלמד בו, ואלמ"ל, אבל הוא בשלו – ובפרט לדעת החת"ס דלא למרין חייד קודמון אלא בגשמיית אבל לא צדמניות, וכמו שהבאנו מגדולי עולם ז"ל שכיון שתורה אינו כמו שאר הלימודים בעולם, אלא הכל תלוי בסייעתא דשמיא, ומי שמוסר נפשו עבור הזולת הקב"ה רואה זאת ונותן לו חיל לעלות דרגות נשבות, וכמעשים בכל יום.

וכך הי' – דע"י מעשה זו וזה לזיווג שהיא כלילת המעלות ממך, וממילא יכול הוא לעלות כל ימי חייו, ונלמדה כאן – שמעו לי שאין אדם שומע לי ומפסיד, אמר ד', (מ"ר פ' ראה אות ה'). (וע"ע משלי ח' ל"ד, ודו"ק).

וכחות הנפש של החבור הנ"ל – לעמוד נגד המלעיגים (שלאחרו עליו שאיבד זידיס השם המפורסם!) שהי' אמור לקבל אס הי' לומד יסיצה חסובה הנ"ל ונגד כל הסביבה, ועמדו לו – ואפשר לומר עליו – ותשחק ליום אחרון – שהקריב כבוד בזהו עלמא עבור שלימות בעוה"ב, ולימוד גדול לימד לנו, ומכאן אמר סלה!

ו) וישתחו אברהם לפני עם הארץ, איחא צמדקס – מכאן שמודים על צדקה טובה (מד"ר פרשת נח) – איך זה קשור למדת הנטמון?

הגר"י סאלאנט זצ"ל מוסר בשם רבו הגר"א דעיקר גדול בבטחון הוא מדת ההסתפקות. ואפשר כוונת הגר"א דמי שחי בהסתפקות, יותר קל לו להאמין שהקב"ה יתן לו, דהא אין מבקש אלא צרכיו ממש – בלי שום מותרות (דכל מותרות, אפי' במקצת, ספק גדול אם זה רצון הבורא, וא"כ למה יתן לו הבורא, וממילא איך יאמין שיתן לו הבורא זה או זה, ודו"ק, או דכיון דצריך כ"כ [היינו כל המותרות] קשה לו להאמין שהקב"ה יכול גם זה וגם זה בלי שאעשה אני עמלות ויגיעה להשיגו, ולכן אינו בוטח בלב שלם, ושוב דו"ק).

וכאן רואים שעל כל דבר קטן מודים – שלכאורה הי' אפשר לשאול איזה בשורה טובה יש כאן? אלא מה – מה שאמרו לו שיכול לבחור איזה קבר שרוצה – והא, למעשה, אאע"ה לא הי' ניהא לי' בהצעה זו, וכשהסבר של הח"ה, שהם לא אמרו לו מקום מסויים – וא"כ כל א' יכול להגיד שלא הוא הייב לתת, דאפשר לך לבקש מהשכך, וכו' וכו', וידחו מזה לזה, ולכן ביקש שיתנו שידבר עם עפרון שיהא מקום מסויים – מסויים אפי' במצרי' וגבולי' עד הפרט האחרון. [עי"ע במור וקציעה ובאור"ח הק' כאן, הערת א.].

וא"כ הבשורה כאן לא הי' דבר חשוב עבור אאע"ה – אלא רואים שמודים על כל מה שמקבלים, אפי' אם אינו מה שרוצים ממש, ואפי' על דבר קטן מאד ואפי' אין סוף הדבר! והיסוד בהודאה, להכיר הגדלות של כל דבר, והוא ע"י שיתבונן שהאמת היא שלא הי' ראוי לי שאקבל כלום, דאין אף א' בעולם הייב לי כלום, לא הבורא ית', לא הא"ח, לא ההורים, לא הבנים, לא החתנים, לא המשפחה, לא החברים, לא התלמידים, לא בעל גמ"ח זה או זה, אף אהד! א"כ כל פירור שמקבל מודים ומשבחים.

וכשבאים לשבת איהוד המשפחה הדרך להפיק ממנו התועלת הגדולה שיש בדבר נשגב הזה, הוא לחשוב שאני הולך עם כוונה לתת הנאה לכל הקרובים – לא עבור עצמי כלל – לא לקבל – אלא כל כולי לתת להזולת, ועי"ז ודאי יחנה – בדוק ומנוסה.

ואחד סיפר בשם הרב אלימלך בידערמאן שליט"א מעשה שהי', שהוא מראה באצבע יסוד הנ"ל – דבמוצאי ר"ה תשע"ז היו כמאה איש, אנשים נשים ומפ, מחכים לנטיפה מב"ב לירושלם בשעה אחר הצות לילה ולא הגיע שום טייגער (פאם). התקשרו לחברה ולא עזר כלום, שום מספר ארבע מאות ושתים שנוסע לירושלם לא הגיע וכבר הי' שעה אחת בלילה, והי' להם טענות ותרעומות, והתקשרו שוב ושוב, עד שבא אמו א' אבל הי' עליו מספר שלש מאות ותשע עשרה שנוסע מב"ב לרחובות, וכולו הי' ריק! התחילו לדבר עם הבעל עגלה וביקשו רחמים – רחמנות! רחמנות! ואמרו לו היות שאין אף א' שנוסע לרחובות בשעה כזו, א"כ שיקח אותם לירושלם.

הוא מען כנגדם שזה נגד החוק (של הפרייע בנסיעות כאלו), ויכול לקבל קנס גדול, ואפי' לפטרו מתפקידו.

וכאשר הוסיפו לבקש ממנו שוב ושוב הסכים ברוחק – החלוף המוספר לארבע מאות ושתיים ונסעו. וכולם הודו לו על המסירות נפש שלו, וברכו שיצליח, ושקיבל כל טוב על המצוה הגדולה שעושה, בפרט דעכשו בין כסה לעשור, ולא הפסיקו לשמוח בחסד עליון, על שקיבלו הצלה בדרך נס, והודו לבורא עולם הודאה אחר הודאה עד שפרצו בשיר – חסדי ד' כי לא תמנו כי לא כלו רחמינו! עוד ועוד.

בסוף הנסיעה כשלא נשארו אלא כמה נוסעים – א' מהם שאל הבעל עגלה (מה שיש שקורין נהג) איך הוא עשה דבר נועז כזה ונגד החוק, ואיך לא פחד מקנס וכ'?

ענהו שהאמת היא שהוא שייך למספר ארבע מאות ושתיים אלא שכשהתקשרו במענות להחברה, עם צעקות, וכמעט חרופים, אף בעל עגלה לא הסכים לנסוע – דלמה יכניס ראשו בין החרים של מענות ובזו ובשושתי שיקבל כשיבוא לקחתם, דיאלוהו עוד בחיים חיות! לכן התאחר הדבר עוד ועוד.

עד שהוא חשב עצה טובה – שהוא יטנה את המספר שלו מארבע מאות ושתיים למספר שלש מאות ותשע עשרה, ויבוא כאילו הוא נוסע לרחובות, וכשיתחננו הוא יסכים ברוחק גדול לנסוע לירושלם, ולא יהיו עליו שום מענות אלא כולו הודאה. וכך הוה!

ויש להביא מזה היסוד של הפתקנות – להרגיש שאין מניע לי כלום, וכל דבר שאקבל אודה לד' במאד מאד, ומספיק לי הפחות שבפחות, ודבר נפלא הוא, נפלא מאד, ועלינו להודות! וכמה נעימים דברי התנא (ברכות נ"ד. ריש פרק הרוואה) על מה שאנחנו אומרים ג' פעמים (לכה"פ) בכל יום – ואהבת את ד' אלקיך וכו' בכל מאדך – דתנן בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו (במאד מאד), ע"ש, ויש לכונן בקריאת שמע פירוש זה בתיבות אלו, ובודאי ישמה על כל המודד, אפי' אם מדדו לו מדה קטנה עד מאד, עדיין ישמה ויודה הודאה עצומה עד שיפרוץ בשיר – הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו!

ופשיטא שמי שבטוח בד' בכל מצב (ואפי' כשאינו נראה הישועה שתבוא) – כשתבוא לבסוף עד כמה הוא מודה לאלקיו. ומי שמסתפק במועט מודה ומשבח על כל דבר קטן, ובטוח בד', שבודאי יבוא, דהא הקב"ה רוצה שיהא לו צרכיו שלו, ואשרי חלקו בחיים. וע' לעיל סוף תשו' ד' מעשה נורא שקרה בחודש השון תשפ"ד – א מוראדינוע מעשה!

ויש דברי אלקים חיים מהרה"ג ר' עזריאל מויבער (שליט"א) זצ"ל שיעורים (בקול הלשון) בעניני חינוך ילדים. ואחד מן היסודות שמביא שם הוא להרגיל הבנים והבנות לקבל כל מדה ומדה שמודדים להם, ולא רק לקבל אלא להתנהג בההמשך בדברי הו"ל – הוי מודה לו מאד מאד! והוקר בשיעור ומסקי דמי שאינו נוהג כן חסר בקבלת עול מלכות שמים – דחלק של קבלת העול הוא לדעת שהמלך נותן מה שטוב לי, ואם יש לי מענות, א"כ חסר בעול, ופחד פחדים הוא, דמי רוצה לבוא לפני בית דין של מעלה ויאמרו לו שלא קיבל עול מלכות שמים מימיו! הם ושלו!

ולפי מה שכתבנו לעיל שיש להודות, נראה דכלול בזה הקבלה שמקבל כל מה דעביד ל' רחמנא שבטוחה – דידוע בבירור שטוב הוא לו – עד שאין טוב חימנו. וע"י זה מסלק כל הקטנה, וכל החמדה, וכל התחרות, ועולה עד כמה כבודו מלא שמחה כל היום – הדכל, הכל חסד עליון, ברוך ד' דערפאר!

ז' וד' נכך את אכרהם ככל – ו"ל לנולד לו נת ונכלל שמה (ע' רמזין דכריס עמוקים ואנחנו שואלים לפי פשוטו) – איזה בטחון הי' לך לז' לז'?

בטחון שימצא התן הראוי לה. דרואים מבתואל ולכן דשניהם לא היו טובים כמו הבנות, וא"כ איזה בחור הראוי ימצא בשבילה.

אלא בטח בד' בכל שגם זה יודמן לו.

ולמוד הוא לנו שאין לדאוג על השגת שידוכים כלל וכלל וכלל, אלא כל בולו להשליך על ד' אלקיו. וע' לקמן עוד בענין שידוכים.

ח' האם אליעזר עבד אכרהם הי' בעל בטחון?

מהא דאמר הקרה נא לפני היום וכו', ואמר שרצה אשה כזו וכזו עם כ"כ תנאים, משמע שהי' לו בטחון השלם. וע' לקמן שנתן לה התכשיטים (שהיו שוין מיליונים, כך משמע) עוד קודם ששאלה בת מי את – אלא משמע שהי' בעל בטחון עצום.

אבל כמה שכתב רש"י עה"פ ויאמר לה בת מי את שהוא הי' בטוח בזכותו של אברהם שיצליח הקב"ה דרכו, הי' אפשר לומר דלא שאליעזר הוא הבעל בטחון אלא דאאע"ה הי' הבעל בטחון, והוא סמך על הבטחון של אדונו.

אמנם נראה דהא גופא שסמך שבזכות אברהם יצליח, ג"כ בכלל בטחון הוא, ויש להקיש לזה לענין בני כולל שמאמינים שראש הכולל יצליח להביא טרפם, נמי דרגה של בטחון היא. ואע"פ שאינה הדרגה שצריך להגיע אלי' אבל נמי דבר גדול הוא. ואמנם ע' במלבי"ם עה"פ ברוך הגבר אשר יבטח בד' וגו' (ירמ' י"ז ז') דיש בוטח במיכות והוא בעל בטחון אבל אינו ברוך אלא מי שבטח בד' כלכדו! ע"ש דברים קילוריים לעינינו. וכל כנ"ל הוא כעין דברי הגר"ה שמואלביץ זצ"ל על הגמ' בחולין (פ"ד): דנותן לאשתו ובניו יותר ממה שיש לו, דהם תלויין (במטחים, כ"ג) בו והוא תלוי (בוטח) במי שאמר והי' העולם.

והנה פשיטא שהם יודעים שאין האב מייצר השמרות כסף מנייר פשוט, אלא הקב"ה נותן לו, אפ"ה אינן נקראין בעלי בטחון ממש, וכמו כן כאן שאליעזר בטח בקב"ה שיצליח דרכו בזכות הבטחון של אאע"ה, כן הי' אפשר לומר, אבל כיון שאי' לנו להבין אפי' קצת מן הקצת מאליעזר עבד אברהם נראה דצריך לומר אחרת, דודאי זה נמי נקרא בטחון, והלואי שנגיע אפי' למעין דמעין של דרגתו. ע"ע בגמ' חולין צ"ה, וי"ל.

ט' האם ההשתדלות של בתואל להרוג אליעזר עזר לז'?

שוב רואים (כמו שהוכרנו כבר עשרות פעמים ראיות או רמזים לזה מהפרשיות) שהשתדלות עושה החיפך מהמכוון, וכדברי הגר"ה שמואלביץ זצ"ל שהי' הוור על זה עוד ועוד. (וע"ע בספר אמונה ובטחון של הרמב"ן שכתב שרוב ההשתדלות לא עוזר מאומה, ובאגרת החזו"א שכתב שהוא מתרחק מה דאפשר מהשתדלות דרובן אינן מועילים כלום!).

ועלינו להתבונן, עוד ועוד. והמבין יחשוב ויתבונן על כמה וכמה מההשתדלות שהוא עשה בעבר, וכגון אלו שעשה בשנה שעברה או בכל ימי חייו – האם עוד כלום או למעשה גרם החיפך, וילמוד לימוד גדול בחיים וכדכתיב מבישרי אחותי, ונראה דאפשר לכל א' לכתוב ספר שלם מלא מעשים שקראו אצלו איך שההשתדלות לא עזר כלום וכו'. וזה ספר תולדות האדם השלם באהבת בוראו – לכתוב ולכתוב ולכתוב, ויראה פלאות, אמון.

ומה שהבאנו רמז ממעשה דבתואל להרוג אליעזר דהשתדלות עושה חיפך המכוון, אין זה לומר שאין כאן רשע מרושע הדוי כרוצה ופשוט הוא. אלא על כל פנים רואים שוב היסוד הנ"ל. וע' בשיחות מוסר דהגר"ה זצ"ל מביא ג"כ ממעשה של רשע ליסוד שלו. (ו"א שאחרים שמו לפניו דכתיב ויושם משמע ע"י אחרים, ועשו כן כדי שלא יהיו מענות על בתואל או על משפחתו אם ימות אליעזר אלא על המלצר, כך פי' ר' אברהם מ. נ"י משיבת סלבודקא, וא"כ אין בתואל חייב, כ"ג, וי"ל דהא לכאורה הי' כאן שליחות, ואע"פ שאין שליח לדבר עבירה י"ל כאן חייב, וע' בגר"ה לענין הרינה). דהא כאן אינו בר חיובא, ואפשר נקרא בר חיובא, ואכמ"ל).

י' (א) למה יפה שימתן של עבדי אבות לפני המקום מתורנן של בניס? (ע' רש"י על הפסוק ואכל היום).

נראה דמשום דסיפר אליעזר ההשגחה פרטית שעל ידו רואים עד כמה כדאי לסמוך על הקב"ה בכל, ולא לדאוג כלל – דרואים שהוא דואג לנו ולמה אדאג אני?

וע"ע בספר שיחות מוסר עמ' ת' דמראה באצבע איך שהדאגה לכד גורם סכנה (ולא שהסכנה גורם הדאגה) ע"ש דברים נפלאים. וכמו כן איתא בקונטרס בטחון מבית הלוי זצ"ל, ע"ש, הערת המג"ו. ונגוע לנו בימים אלו (השון תשפ"ה) שחוב קדוש לסלק כל דאגה שבלב – ראין סכנה בכספתו!

וע"י סיפורים כאלו של אליעזר באים לידי בטחון בד', וכיון שלא ניתנה תורה לישראל אלא כדי שישומו בטחונם בד', כלשון הגר"א (משלי כ"ב י"ב) מובן ששיחות כאלו יפות לפני המקום מתורתן של הבנים – דזה התכלית מכל התורה כולה, ונפלא עד מאד הוא.

ב' יס לעיני – אליעזר עבד אכרהם בטחון גמור שמלא הנערה הנכונה, ולכן מיד נתן לה את התכשיטים (ו"ל בזה הוי"ק אותה לילכת לאשה, וי"ל). אבל למה לא שאלה את שמה וסם משפחתה קודם שימתן? – כמה זמן זה לוקח לשאול – לא אפי' מינוט א' – מה איכפת לו – תשאל ואח"כ תן. כן כן בטח – אבל תשאל – לא עולה כסף, לא הוי טירחא! תשאל – למה לא?

אלא פשוטו! בעל בטחון לא שואל שאלות!!! והבן זה מאד מאד.

ובשלהי השון תשפ"ג זכינו מתוך (או מחמת) השמחה של התנאים של הנכד האהוב והחשוב) לחדש חידוש נאה (כ"ג – ומתכים להערות מן הקוראים היקרים מפז) במעם הא דאליעזר לא רצה לשאול את שמה מקודם – דמצינו במ"ב סו" ר"ג סק"ב שטעם שהלל הזקן לא נהג כמו שמאי הזקן (שהוא קנה בהמה בתחילת השבוע לכבוד שבת, וכשמצא נאה ממנו, קנה הנאה ואכל את הראשון, ונמצא שכל השבוע אכל לכבוד שבת קודש, והלל הזקן מדה אחרת היתה לו – ולא הזמין כלום קודם ערב שבת – שאמר ברוך ד' יום יום יעמוס לנו צרכנו, ע"ש שמבאר המ"ב שעשה כן כיון שהי' בטוח בד' שבודאי יזמין לו לשבת מנה יפה משאר הימים וכו' להזקן מרת בטחוננו הי' נהג כן, וכו', ע"ש. ומדובר כאן בהלל הזקן – משמע זקן מופלג, ובכל זאת רצה לראות שוב איך הקב"ה יסדר הדבר כדי שיהא לו עוד פיטשפקע (משחו) של בטחון בד' – לסמוך על בוראו עוד ועוד, והדברים מבהילים על הרעיון!

ואפשר לומר דכן רצה אליעזר – עוד קוממשוק, עוד קרמוב של בטחון בד', כ"ג ודבר נפלא הוא, ומובן מזה שהוא הי' יכול להיות דולה ומשקה תורת אדונו לאחרים! (ומתכים להערות).

עוד אומרים מהבריסקער רב זצ"ל על הא שסמך על נתינת התכשיטים בלי לברר מי היא, דאמנם לענין הרוחניות – הקידושין, שאל את שמה, ע"כ. ואין לנו פתחון פה לחלוק על הרים גבוהים אבל יש במדרש אגדה שע"י נתינת התכשיטים קידש אותה עבור יצחק, וצ"ע. ע"ע בחולין (צ"ה): ובתוס' שם שלא נתן התכשיטין עד ששאלה בת מי את, וכ"ה בדעת זקנים בעלי תוס', וכן ברמב"ן וכן בעמק דבר ועוד, אבל רש"י לא למד כן, אלא בטחון אף ברוחניות! וכל דברינו לפי רש"י שלמד שנתן (ופשמות קדש, וכנ"ל) עוד קודם ששאל, ודו"ק.

יא' ואשאל ואסיס, כחך רש"י שסינה הסדר שלא יתפסוה דבריו ויאמרו הילך נתת לה ועדיין איך יודע מי היא (מהמדרש אנדה) – למה לא אמר להם כהסדר שעשה, וכשישאלו איך עשית כן – יגיד להם שהי' לו בטחון?

נראה דפשוט שהם לא יבינו דבר כזה כלל, ויהשבו אותו למשווענע, וא"כ לא ירצו לתת את בתם למי שאינו אחראי על מעשיו ועושה דברים משונים!

וכמו שאדם מתע-מריקה אינו מבין שפת סיניש או רומיש כך מי שאינו בעל בטחון אינו מבין הלשון הנקרא בטחון – והא ראי' דמיד יגיד – בטחון היום בטחון מחר אבל מה הי' ושוב שמענו מא' מבני עליו' בדרך הי"ו שהגר"א דסלר זצ"ל הסביר כן, עיי"ש במכתב מאלו' כפ' זון.

אמנם אכתי קשה הקושיא הנ"ל דהא כאן כשיקשו עליו איך עשה דבר שהוא בלא אחריות – יכול לענות להם ולומר – והא רואים אתם שלמעשה לא מעיית דהא היא ממשפחת אדוני! ראי' ניצחת שהבטחון הי' בצדק! אבל ידע שהם ימענו שאין זה מצדיק את הפעולה, דמה היית עושה אם לא היתה מהמשפחה?? וע' בהגהות מרדכי בעירובין (סוף פ"א) במעשה (מעשה נורא, נורא ממש) דרשב"ם ור"ת, דהרשב"ם הי' שפל עינים, ופעם כמעט עלה על עגלה שרתוק למסו ופרד, כלאים וברגע האחרון איתרחיש לי' ניפא (כן הלשון שם) נודמן אחיו ר"ת שם ואמר לו – אל תהי צדיק הרבה, שא מרום עיניך והנה דמוס ופרד לקראתך! ע"כ דברי המרדכי, ע"ש.

ונראה דהרשב"ם הי' יכול לענות לר"ת – והא ראית שניצחת, וא"כ איני צריך לשנות מנהגי מלהיות שפל עינים, ולכ' ר"ת הי' מודה לו, ודו"ק.

מעשה שהי' – שחיכינו פעם, עם כמה בני הכולל דישבת מיר, לטעקסי לנסוע לועד מוסר אצל הגר"ש שבדרון זצ"ל בכיתו בשערי חסד לשימוע מפיו דברי קדשו (שאחרי פטירת הגר"ש שמואלביץ זצ"ל הרגישו כמה מבני הישיבה שהסר עד מאד הוועדים שהיו מוסר, וניגשנו להגרא"ל פינקל זצ"ל ושאלנו את פיו מה העצה למלא החלל. מיד אמר שעלינו לבקש מהגר"ש שבדרון שימסור לנו ועד דהוא אומר כמו שדיברו בהדור שלפני **שמונים שנה**, כך הביע בהתפעלות. וזכינו לכמה וכמה שנים למוסרו ולתוכחתיו, וחבל על דאבדין אבל אנחנו לא שוכחים!). מיד כשיצאנו מבנין הישיבה הק' בא טעקסי א' והלק מהציבור נסעו עמו. הנשארם שאלו – האם אתה הומנת כ' טעקסי' לקחת את כולנו? הודינו על האמת שלא הומנו אנחנו אפי' א', מיד מענו – איך נקבל כאן טעקסי?? צריכים לרדת לרח' שמואל הנביא, שם יש הרבה ונשיג, אבל כאן מאן דכר שמוי' רצינו להגיד להם – והא עיניכם רואות שבא טעקסי לכאן! ולמה לא נמתין כאן לעוד טעקסי? אבל ידענו שלא יעזור כלום – דלא כל בר נש בוטח בד' אלא בדרך כלל בוטחים הם בהשתדלות, ולא יעזור ויועיל להכניעם, והיו דברינו לריק.

ואין להקשות דהא אנחנו כן בטחנו שיבוא, ומה איכפת לן אם הם לא בוטחים? היינו למה **הבטחון** שלנו לא יכריענו?

אלא ידענו גם ידענו השמוע'ים של הגר"ש שמואלביץ זצ"ל (ע' בשו"ת מוסר עמו' שצ"ט) דאם יש לאדם עמו גם אלו שאינן בוטחים, זה לבד **מונע השפע**, אפי' אם יש לך בטחון כמו **אלישע הנביא**. (ע' שם מדברי הרד"ק על המעשה במלכים ב', ו' ט"ז שאלישע יצא מן העיר עם נער, והי' אלפי אלפים מהאויבים שהמתינו לתפוס אלישע, וכשהנער ראה אותם פחד פחד נורא, וזה הפריע לבטחון של אלישע עד שהי' צריך להרגיע הנער ע"י שהראה לו מחזה שיש אלפי אלפים ויותר מישראל נגד האויבים, ורק אח"כ הי' יכול לעשות את כל האויבים סנוורים, ע"ש היטב, **דהראגה** ואי בטחון של הנער מנע [אפי'] **הבטחון** של אלישע לפעול). ולכן לא אמרנו כלום אלא ירדנו (תרת' משמע) לרח' שמואל הנביא להמתין שם.

ומזה לימוד חשוב על הנבון לזהר לא להפריע הבטחון של האבא או של הראש ושיבה או הראש כולל וכו', אלא לבטוח בד' ולא לדאוג כלל.

(ג) **האם יש לחמוק (וללמוק) כשצריך כשהלך הסני מסכנין צו' לו חס סעוקה דכר כזה חסרון צבטחון הולא?**

כתיב **ואם לא הגידו לי ואפנה על ימיני וגו'**, וכתב הספר חסידים (תק"ד), וז"ל זה מודיענו מי שמשדך באשה, אם אינה רוצה להינשא לו, ואמרו לו אין אני רוצה, **מיד** יפנה לדבר באשה אחרת, עכ"ל (מוכא בספר עבד המלך).

ונראה דהרבה נכשלים בזה בזמנינו כשהצד השני משיבים ואומרים שיש להם כעת עוד הצעות או שרוצים לחכות, ושאר התירוצים לדחות הדבר (דידוע שאין אומרים לא לשידוך, כן נהגו, וי"ל), שהמשתדל להשיג (דוקא) שידוך זה דוחף ועושה עוד השתדלות, ועוד פרומטקציא, ויש ששולחים עוד אנשים לדבר על לבה (או על לבו). ונראה **דחסר בבטחון** הוא, ועי"ז מובן דברי הספר חסידים כמין חומר – **שאם יבטח בד' שהוא ישלח לו את שלן בעתו ובזמנו יהא לו השכל להבין** שההיא (שאמרה לא) לא תבאשעך – לא זו היא המיועדת לו, היא לא נבראה בשבילו, ואין בה חלק השני של נשמתו, אלא עליו להמשיך הלאה, ולא לישבר, ולא להתעצב, ולא להתיאש, ולא לבכות **כלל וכלל**, אלא לבטוח בד' שימצא אחרת יותר טובה **הימנה ובדיוק בשבילו**, ולשמוח שמחה עצומה שלא נפל בפח יקושו! **וכן היא כשאומרים לה לא:** – עלי' לזהר שלא תדחוק השעה, **אלא יבטח** שיש רווח והצלה במקום אחר, היותר טוב לה והוא מחכה לה, ושם החלק השני של נשמתה, ולכן לשמוח עם כל לא כמו עם כל הן – וכדברי חז"ל (ברכות נ"ד. במשנה) חייב אדם לברך על הרעה (הנראה לו רעה. ע' בגמ' דכ"ט) כשם שמברך על הטובה. (והכל לפי הענין כידוע אבל על הבהור והוריו (או הנערה) להבין הרמוז כנזכר לעיל וליך הלאה **בשמחה**).

ויש להמשיל הדבר לבגון שא' דפק על דלת ביתו של שמעון ושאל הבעל הבית האם אתה יצחק, והשיב לו – לא. והוא התרעם עליו למה אתה לא יצחק?? ובעל הבית ענהו בשלות הנפש – מפני שאני שמעון לכן אין אני יצחק. וכן הוא בכל שידוך שעונין לא, והבן הרבה ותעלה ותזכה לדורות **ישרים ומבורכין**, אמן.

ורמו לדבר דכשאדם יראה לחכירו אותיות לי' א' כגון שיעשה אצבעותיו ביד ימין בצורה ל', וכיד שמאל בצורה א' – איך קורא כנגדו? א' ל', היינו רואה הקב"ה, ונפלא הוא.

וכמו כן כל נערה שהיא נמוכה בקומה אין לה לדאוג כלל על דבר זה שאין הקב"ה נותן לה ליגדל יותר גבוה, דודאי הקב"ה סידר כן לטובתה כיון

דהבאשערטרך שלה (זיווגה) ג"כ נמוך ולו גבוה ולעפ"כ יסכיסו **וכמעט כל יוסו ולכן ללאו כלל** ולכן **הכל** מכוון מן השמים. והעומדת בנמינו (וגם בחור שהוא נמוך [או עוד הסרונות?]) בחיצוניות] צריך לזכור זה **ולעמוד בנמינו** ודאי תזכה לבנות בית **נאמן מלא אמונה**, מלא **בטחון**, מלא **שמחת החיים** תמיד.

(ג) **התלכי עם האיש הזה ותאמרי אלך** – האם יש כלו צטחון?

הי' אפשר להגדיר שהוא כחות הנפש לעמוד נגד הור' – והשבנו שמקור הדבר **בבטחון** – שרק **בעל בטחון** יכול להיות חזק במקום שאחרים היו מפחדים.

ובפרט דאם אין מצייתין להורים (וכנפסק בשו"ע יו"ד סי' ר"מ סעיף כ"ה בהג"ה דאין אדם חייב לשמוע לקול אביו ואמו בעניני שידוכים ואי"פ שאין זה מצוה שלא לשמוע, אבל יש היתר (בדוחק, כ"ג)) בדרך כלל אין ההורים רוצים לעזור בדיני ממונות, וצריכים **בטחון** שיקבל צרכיו באופן אחר. ורואים מרחל אשת ר"ע **שעמדה אישנה** לישא ר"ע אע"פ שהוא עדיין לא למד **כלום** (ע' באבות דר"ב פ"ו, וכן מוכח בגמ' בתובות ס"ב, וכן בנדרים דף ג') וידעה שאבי' לא יתא מסכים לזיווג זה, ויש צד שתאכזר **כל העושר, וכל הכבוד, וכל הנות, וכל השפחות** שהיו לה, וכו' וכו'. וכך הוה, ודרו **ברפת בקר** – לא פחות ולא יותר! אלא **בטחון**, בטחה כבוראה, ולבסוף **זתה לה בטחונה** כמבואר בגמ' הנ"ל, ע"ש. (ע"ע המשנה בפ"י ב"ב מ"ד, ונפלא הוא!)

ונראה דמעם הדבר דבישדוכין צריכים **בטחון** (וכגון הנ"ל, וכן כששואלים אודותיו יש יצר הרע שאומר לא להגיד כל האמת אלא למחצה לשליש או לרביעי, כידוע, **והבוטח אומר הכל, וכמעשה** שסיפר לנו מו"ח הגר"ר וואלדשיין זצ"ל ששמע מאמו הרעבעעצין גימל ע"ה ששמעה מאשת הסמיפלער ע"ה וכך זכור לנו השתלשלות הדברים) שבעת הפגישה הראשונה עמו כשהיו באמצע איזה דיבורים עמד הסמיפלער זצ"ל וניגש למוזנה ונשקה וחזר למקומו, ואחר כמה זמן שוב עשה כן. וכששאלו אח"כ מאי האי?? הא יכול לגרום שתענה בשלילה. ענה ואמר – אני צריך לעשות מה שאני מרגיש שהוא לצורך נפשי, ואם זה הבאשערטעץ היא תסכים לינשא בכל זאת! וזהו בטחון במלא המילה! ועוד סיפרה שבאמצע הדיבורים הוא אמר (לעצמו) אהה זה התירוץ על הרמב"ם, והמשיך מיד בדיבורים עמה, ואחר זמן מה חזר הדבר ואמר אהה זה הכנת התוס', והמשיך. למחר היא אמרה לאחי' – החוון איש זצ"ל – שאין רצונה בשידוך זה, דהא הוא מתרץ רמב"ם, ומתעמק בתוס' באמצע הדיבורים עמה! מיד החו"א אמר לה להירגע, **הכל יסתדר**, כדאי לקחת, דמציאה רבתה הוא! ובנם הסכימה. והכל מכה **בטחון!** ולזכור שהי' מדובר בבחור בן עשרים ושמונה [כמדומה, אם לא יותר] אלא **אין דאגות** אלא **בטחון** בד' אלקיני, המעם להג"ל הוא משום דזה התהלת החיים – לבנות בית **נאמן** בישראל. היינו מלא **אמונה** וב**בטחון** דזה בית יהודי! לכן **יסודות** הבית צריכים להיות בנינים על **אמונה** (ע"י ראיות השגחה פרטית [נוראה]) ועל **בטחון** בד' שיצליח הדבר. דכל חלק וחלק של ההשגחה פרטית שרואים בשידוכין – הכל כדי לחפור עמוק עמוק יסודות הבית לבנות בית גדול – בית שמגדלים בו **תורה**, בית שמגדלים בו **תפלה** (מגילה כ"ז). – אמונה ובטחון, אהבת תורה, ואהבת יראת שמים.

ושבו מוצאנו **מציאה רבתה** בספר עבר המלך כשם התנא דכי אלי' (רבה פכ"ז), וז"ל לא גלגל הקב"ה והוציא את ישראל ממצרים **אלא** בשביל שרה רבקה ורחל ולאח וכו', ובשכר שאמרו לה לרבקה **התלכי עם האיש הזה ותאמרי אלך** ונתנה **בטחונה** על הקב"ה, עכ"ל.

ורואים מזה כח **הבטחון**, כחות הנפש, ורואים השכר – נפלא! כ"כ שכר, כ"כ זכותים, ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך מבקשים, ומקבלים! ומבקשים שיהא חלקינו עמכם – לבטוח **באמת**, כן יהי רצון!

ודבר נהמד העיר א' מחשובי כולל מ"מ (רמ"ה הי"ז) כששאל לבני הכולל – איזה חלק של שמו"ע החשובה ביותר? הוא מותיב לה והוא מפרק לה – תיבות אלו – **וישם חלקינו עמכם** – שנזכה לבטחון **השלם** – בטחון **באמת** – ונפלא הוא **עד מאד!**

ורגילין אנחנו לשאל – איזה עדיף לבקש מאת ד' – שהוא יתן **כסף** (לשלם ההובות [העצומות], וכדו') או שיתן **בטחון** מאת ד'? והתשובה מובן מאליו – דהא עם **בטחון** יש לו **הכל!** ועוד עיין במדרש רבה סוף פ' פקודי כמעשה דתלמיד של רשב"י שנסע לחו"ל וכא עשיר, וכשראו שאר התלמידים כן, ביקשו גם הם לעשות כן, מיד רשב"י לקח את כולם לבקעה גדולה ואמר בקעה בקעה תמלא דינרי זהב – התחילו דינרי זהב למלא לבקעה, ורשב"י אמר להם – אם כסף אתם מבקשים מלו! **אבל תדעו** שמחלקכם בעוה"ב אתם נוטלים! ועי' בספר מדרגת האדם שמשמע שמחמת **ההשתדלות** שיעשו לפשוט ידם לקחת המטבעות יגרום שיהסר חלקם בעוה"ב, ע"ש, וא"כ פשיטא כשמבקש מאת ד' כסף מחשבות לבו על **עוד דרכים** לקבל כסף, כגון השקעות, עסקים, עבודה זו או זו, וכו', משא"כ כשיבקש בטחון עובד על **עצמו לבטוח** בד' כדי שיהא כלי קיבול לקבל ברכת ד' להיות **בעל בטחון אמתני**. ועוד לואת כשמבקש בטחון יש בחינה של רגוע – שנשתנה להיות רגוע כלי דאגות, וממילא זוכה להשליך יתבו על בוראו, **ובזה זוכה לכל הברכות**.

ועי' בתשו' י"ד עוד במדת **הבטחון** ו**שמחת החיים** – היים של אמונה ובטחון – והכל מתחיל מהזיווג, כידוע! דמעשה שנעשה בעל, נשתנה להיות **בעל אחריות**, ובה מתחיל נסיונות החיים שמעונין הרבה **בטחון** – ע' גמ' חולין פ"ד: **שהם תלויין בו** והוא תלוי כמו שאמר והי' העולם [אפשר דנקמו חז"ל תואר זה עבור הכורא ית' (דבר שבד"כ לא הזכירו כן בש"ם [אלא פעמים מיוחדים כגון בגמ' מגילה, בקידושין, ובזבחים]) אפשר כאן בדוקא כדי להזכיר מדת הקב"ה בזה שהוא ברא **יש מאין**, כמו כן **בטחון יכול לברוא אצל כל בעל משפחה הכסף**

אפי' יש מאין! ע' בגמ' תענית כ"ה. במעשה דאשת ר' הנינא בן דוסא, **הבן הרבה!**

ומהכל מקבלים שוב היוזק לבטוח בד', **ולא לדאוג** איך אעמוד בזה או בזה, אלא **למכור כל בולו**, תמיד, על בורא **כל העולמים**, והוא **יעשה**, אמן. וע"ע סוף תשו' ד' לעיל, ודו"ק.

ובענין תיבות **מתוקות** (כמו וזים חלקינו עמהם), הפילו דברי הגרנ"ל ר"ה לוינסקי מיר ז"ל – שאין תיבות ככל העולם כולו יותר מתוקות מ- הלקח עלך ק"ס **צנלו** כ"כ מתוקין עד שאין כמותם כללו והמקדק ק"ס למסור זה לצננים ולמספחתה, תורה כ"כ מתוקה, **כ"כ מתוק עד שאין מתקיות כמותה**, ולדעת שלגמור ק"ס **(עם הכנה כדנעי)** אין דבר כמותו! ואשכח לזון השומעת זאת וקובע לך לגמור בעזרת ד' ית'.

(ד) האם תפלה פועלת? מנין?

פשיטא, ופשיטא, והאמת היא שאין דבר בעולם בלא תפלה. אלא כוונת השאלה היא כדי לראות היסוד כאן – שייצחק יצא לשוח בשדה (ע' בספר הנפלא נפש חי' שכתב הגר"ש פינקס זצ"ל עבור נשים ונערות, ונראה שמצוה גדולה לקרותה, שכתב שם דמ' קבין של שיחה שתפמו הנשים היינו מדה גדושה של תפלה – לא דברים בטלים אלא, שיחה כרכתוב כאן לשוח בשדה – דהא הם פונים להקב"ה על כל צעד ושעל – כגון שיצליחו בחינוך הבנים, ושבעלה יעלה בתורה ובמצות ובמדות, ותצליח לבשל ולאפות דברים טובים ומחזקים בני ביתה לתורה ולמצות, ושכנותיה תהיו צנועות, ושתזכה לקיים מצות כבוד אביא, וכבוד בעלה כדבעי – כל היום מתפללות! אההה כ"כ מתוק דבריו, כ"כ נעים ומיירות). יצחק הלך להתפלל ובה השידוך שלו! תפלה – הכל ע"י תפלה ותפלה ותפלה.

וזכור לנו איך שעל כל קושי וקושי שאירע לנו, כשזכינו לשאול את פי מו"ר הרה"ג ר' מענדיל שניאור זלמן ב"ר שלמה צבי אטיק זצ"ל עצה בדבר – חי' שואל – האם יש לך ספר תהלים בבית? **תגיד תהלים ועוד תהלים** – רק תפלה! (לא המומחה הזה, ולא המייטיק החווא, ולא שום אדם – אלא הוא ית'!) תדבר עם הקב"ה – **פעצמך!** אליין, (לבד), והוא יקשיב ויעשה.

(ט) האם יתקן עסק השתדלות לקבל זיווג?

כך חקר הגרמ"ד סאלאוויצקי זצ"ל פעם בשיעור חומש שלו – והוכיח שהוא לא עשה שום השתדלות – ובכל זאת (או מחמת זה!) קיבל. (אלא מה ישאל השואל? מה הראי' מכאן והא' לו אב שדאג לו! ופשוט שאין זה שאלה – דהא יש לנו ג"כ אב שדאג לנו – אבינו שבשמים. וזכינו, אנחנו הקטנים שבקטנים בדרגתינו במדת הבטחון, שלא עשינו שום השתדלות להשיג שידוך שלנו (והמעשה כך הוה – היינו כאן בארץ ישראל, ולא חיפשנו כלל שידוך, וגם לא רצינו שהתורים בחו"ל יעשו שום השתדלות בינתיים, ולא עשו כלום, כשהגיע העת שלה הקב"ה עזר מקודש, בלי שום מעשים מצידנו, ועלינו להודות תמיד). (המעשה באריכות נמצא בשו"ת זה פ' פנחס, ע"ש.)

ולמד הגרמ"ד זצ"ל מזה שאין לשום בחור לנסוע לחו"ל (היינו אלו שבאו משם ללמוד כאן) להשיג שידוך אלא לישאר ללמוד בארצנו הק', והקב"ה יסדר הכל – רק (בתנאי) שיחא שקוע בלימוד, ואין לעשות כלום חוצה אל. (כך שמענו מפי כמה פעמים.)

וידוע שאביו מרן הבריסקער רב, זצ"ל חי' אומר שכל ההשתדלות בשידוכים אינו אלא לרגע הנערות. ואינה פועלת מאומה. והבנו מהגר"ח שמואלביץ זצ"ל שכן הוא בכל מצב, ובכל השתדלות, דכל ההיתר לעשות אינו אלא כדי שלא ידאג, דהדאגה מסלק השפע שהקב"ה רוצה להשפיע, וכעין מהיצה יותר מברזל הוא! (ע' בשיחות מוסר עמ' ת') – ועדיף לעבוד על בטחון (ולא על השתדלות) וממילא לא ידאג! וממילא לא יצטרך שום השתדלות!

וע' בדברי הגר"א מובאים בסידור מאורי הגר"א במנחה בשבת (עמ' שע"ד) וז"ל, אם ד' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. אמר (תהלים סב, ט) **בטחו בו בכל עת** שהוא סוד הזיווג כידוע, ואמר שיש לבטוח בזה על ד' כמ"ש (מו"ק יח): מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים שמד' אשה לאיש עיי"ש, וכמ"ש (תהלים קג, א) **אם ד' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו** שהוא הזיווג שנקרא בנין בית כידוע, ואמר אם ד' גו' **ששוא הוא עסק בני אדם בענין הזיווג שהכל הוא מואת ד'**. (יחל אור ביאור ההיכלות רנ"ה ע"ב), עכ"ל בסידור שם, ועל זה בניו כל קונטרס התנים שזכינו להוציא לאור (ע' בסוף כאן הדרך להשיגו), וכמבואר בהקדמה של הקונטרס, וז"ל **יסוד הבית והוא הסוד ויסודה**, ועיקר העיקרים – הוא **אמונה ובטחון** – דאין טעם אחר ביצירה הראשונה, וכדברי הרמב"ם סוף פרשת בא, וכן מבואר בדברי הגר"א במשלי (כ"ב י"ט) דכל התורה לא ניתנה לישראל אלא כדי שישומו **בטחונם בד'** – וא"כ פשיטא שזה יסוד היסודות בבנין הבית.

ובענין אמונה אין לשכוח (אפי' לרגע קמ) דברי חז"ל דהקב"ה הוא השדכן והכל בא מן שמיא – ואם הקב"ה מיכב שגינע לברית נישואין עם הכלה ההיא ואו לנערה – עם החתן ההוא. אין להתרחק כלל וכלל אח"כ, אחרי מה דפסק הקב"ה בחכמתו העליונה לסדר שידוך זה בשבילך (כגון מחשבות שאפשר שהי' איזה טעות כאן או בכחירתי או בכחירת הורי), והנכשל בהרהור כזה צריך לדעת שזה וכעין) כפירה, וצ"ע אם יש היתר לשתות היין שהוא נגע בו, שאל דעת תורה ותשמע אמיתת דברינו, דכל עובד ד' יודע שאין אני הבורח, אלא הבורח הוא אך ורק השמ"ת, הבורח בעמו ישראל אהבה.

ויו"א דנוחם הברכה שמברכין – **בְּשִׁמְךָ יצירה** בגן עדן מקדם – יש בו רמז לבני הווג לזכור שהקב"ה נתן את הוה לאדם הראשון ולא היתה אחרת (כלל)

בכל העולם, כן כל זיווג בעולם אין אחרת מתאימה לתקן את החתן כמו הכלה שלו, ואע"פ שאינו רואה, הקב"ה רואה, ודבר יפה הוא.)

וע"ע דברים עמוקים במהר"ל בספר נתיבות עולם נתיב עולם, ואין לנו עסק בנסתרות אלא בנגלות לנו ולבנינו.

ודברינו הנ"ל לא כתבנו אלא לאלו הטועים, היות ושמענו כהנה וכהנה שאומרים דברים מעוקלים כאלו, לא נמנענו מלפרט עצת היצר כדי ליישב דעת הטועה. ועוד יסוד בבית הנובע מהנ"ל – להתחזק תמיד בדברי חז"ל שנפסק להלכה בשו"ע סי' ר"ל סי' לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעביד רחמנא למב עביד, וזה דבר נשגב בין בדברים הבאים (שלא יבואו) על האדם יום יום, בין דברים גדולים שבאים (שלא יבואו) מזמן לזמן. והמבין רגיל עצמו עוד קודם המועד – דאם הדברים אינן הולכים כמו שהוא חושב או חשב שצריך להיות, או כמו שציפה או כמו שהלם – יאמר בפה מלא דברי המחבר שם. ויש כלי מדה לראות עד היכן הגיע בשלימות האמונה שלו ע"י שימודד כמה זמן הפסק אחר הפורענות (?) עד שיכריז לכל העולמות שנגב זו לטובה. כגון אם תוך כמה ימים, א"כ ראוי שהוא עדיין רחוק הוא מאמונה, אם תוך כמה שעות, יותר קרוב הוא, אם תוך כדי דיבור יודע שהננו ד' עם מדה טובה מרובה, ועליו להודות! ואם העומד לפני הנשואין חושב שזה דבר קל – תדע לך שזו היא א' מן העבודות הקשות שבמקדש (מעט), ומי שמכין עצמו שעה א' מקודם הוא הגליקלעבער (המאושר).

ובעניני בטחון צריך הבעל לדעת שהכל תלוי בו – אם הוא מלא בטחון בד', ושהישועה קרובה תמיד – אז כל הבית מלא נחת להקב"ה תמיד, ואם חסר בו (ח"ו), והוא מלא דאגה ומביע הדאגה שלו כמה פעמים בבית – כגון מה יהא עם החובות? ומה יהא עם השכר לימוד? מה יהא עם שידוכים שלא שומעים הצעות, וכו' וכו' וכו' אפשר לבוא לידי חורבן נורא, וכל הדורות יסבלו, וכן הוא ד' ירחם. וצריך ללמוד הרבה בעניני בטחון עוד קודם למועד כידוע, וכנ"ל. (והרבה התחרטו שלא הכינו יותר, דראו עד כמה הם חסרים במדה השוכה זו, וע"ע כפי הגר"א של משלי הנ"ל, והכל מובן.)

וכשם שההורונו חז"ל (ע"ז כ.) אל תהרהר ביום שמה וכו' כמו כן עוד הוזהרה יעצו לנו המייעצים – שאין לבעל להסתפק אם כלתו מרוצה ממנו אם לאו, אלא להאמין באמונה שלימה שדברי חז"ל אמת ויציב – והם אמרו (גמ' סוטה מ"ז.) ג' חינוות יש – ואחד מהן חן אשה על בעלה, וא"כ יש לומר דכיון דכתיב במים הפנים אל הפנים כן לב האדם – יש נמי חן בעל על אשתו, ושהאב הרחמן הקב"ה מחבב בעל על אשתו, ובעמקות לבה היא אוהבת בעלה אע"פ שאינו רואה שום דברים הניכרים על כך.

ופשוט דבכל כגון זו היצ"ר בא לערער האהבה (ע' שה"ש פ"ב פסוק ו', וכן פ"ג פסוק ד') ולפקק הידועות לנו (ע' חז"ל שער יהוד המעשה סוף פ"ח) ולכן יש ללמוד מוסר מיד כל עת שיש איזה פקפוקים כנ"ל, דעיי"ו יש מאן דכר שמו' דיצר טוב.) ע"ע אות ל"א בקונטרס שם. [וכדאי להנכשל בכל הנ"ל לדעת שלא לבד הוא, אלא הרבה נפלו בידי היצר הזו, ואפ"ה קמו, דשבע יפול צדיק וקם.] ע"כ מהקונטרס התנים שסידרנו בעזרת ד' ית' למעלה מדרגותינו.

(טז) האם יש לללע"ה צטחון קשמעלל יחזור כשנוסח?

נראה דפשיטא דבטח! דהא כך הוה, ובדואי בטח בד', וכמו שמצינו ששאל לו ישמעאל יחי' לפניך, והתרגום אונקלוס כתב על הפסוק ולישמעאל שמעתוך – קבלית צלותך – והיינו שהתפלל והאמין שישמעאל יהא ערליך, וכך בטח בד' שיעשה, כנ"פ.

ולימוד גדול לכל אלו שיש להם בנים או קרובים או חברים, שר"ל ירדו מן הדרך, ל"ע ול"ע, שהוכה קדושה על ההורים וכל הקרובים וכו' להאמין באמונה שלימה שהקב"ה יחזור אותם אליהם, ואל יתייאשו, אפי' אם ירדו לדרגה תתאה – אלא לזכור תמיד שהכל יכול יכול הכל, וגם זה יעבור בעזרת ד' ית', ובדואי יוכו כן, והיוזק גדול הוא, לנו ולכל ישראל, אמן כו"ר. ובענין זה מצאנו אריכות נעימה בספר נר לרגלי מהרה"ג ר' יעקב ישראל לוגאסי שליט"א שמקשה על ההווה שיש כהיום כ"כ משפחות שיש בנים שיוורדים מן הדרך הנקראים נושרים (ולא נדע עוד – וכולם יחזרו במהרה) – למה? ועוד הקשה דהאם אין דרך לרגע ההורים כשמוכלים עגמת נפש עצומה כשרואים שפירותיהם הולכים לאיבוד (נפש וטומאת נשמה)?

ומבאר בטומו"ד שאנחנו נמצאים בתקופה של עקבתא דמשיחא ואמרו חז"ל – בן קם באביו, בת קמה באמה, כלה בחמותה, חוצפה יסגי וכו' (ע' סוטה מ"מ:) – וטעם הדבר מגלה הוא דכל הנשמות שיוורדים הן הן הנשמות שהיו פעם בעולם הזה ונכשלו בעבירות חמורות, וכדי לבוא לתיקונם צריכים לחזור לסורם ולירד לדיוטא תחתונה, ר"ל, כדי שלכסוף יחזרו למוטב, ועיי"ו יבואו לתיקונם ויזכו להעלות כל העולם לתיקונו ולהביא משיח, והביא על זה דברי קדשו של האוה"ה הק' בתהילת פרשת פנחס עה"פ ושם איש המוכה זני', וז"ל, עוד יתבאר (בענין מה שכתוב ושם איש ישראל וכו') על זה הדרך על פי מה שקדם לנו מדברי המקובלים שלא ידה נדה מכל ניצוצי הקדושה וכולן לבסוף יזכו למקום שממנו באו והגם שיריע איש ישראל אף יצריה נפשו סוף כל סוף יחזור לשורשו, וכו', עכ"ל, ע"ש. והיוזק גדול הוא, ונראה דהקב"ה הראה לנו כן בישמעאל, ונזכה לישועות עגמת נפש עצומה כשרואים שפירותיהם הולכים לאיבוד – ע"י אמונה נראה ישועה!

וע' בספר הנ"ל (עמ' רמ"ו עד רכ"ב) בענין הנ"ל עוד עצות עד שיראה הישועה כגון – לראות הצרה שהוא תיקון וכפרה לההורים (ולכל בני המשפחה), וליזהר מכעס ורגז אלא לדונם לכף זכות ולדרם עליהם, לקחת זאת באמונה ההשגחה

ויש עוד פרק שם אח"כ על הדרך לקבל כל מום וכיעור פנים, ע"ש איך להתחזק באמונה בזה, ועוד פרק עד כמה כל אדם בישראל עלי' לשמוח על כל קושי בגידול בנים – דהיא זכתה לעוה"ב ע"י הבנים בלימודם, וזכתה לשמש הגדול הדור של דור הבא (בין שיהא בעלה כשיעלה עוד ועוד בתורה כשהיא עוזרת לו בכל ולא תפריע לו כלל, או בני' כשהיא תחזק אותם בהתמדות ובאהבת לימודם), וזכות גדולה נפלה בידה ואיך מתרעמת על זה או צועקת עליהם, ע"ש דברי טעם ומתוקים מדבש.

ולא להתמרד על רצון ד', ולהשתדל לקרובם באהבה ובהום ולא להרחיקם (וזה אפי' אם אינו נראה שום שיפור או השפעה או תועלת או הצלחה ע"י כל הפעולות לקרובם), ולא לדאוג על הכבוד של עצמם (של ההורים) ובשביל כך לעשות דברים הפוכים מלקרובם, אלא לראות את כבוד שמים ולסבול בושות וחרפות עד שישבו מעצמם, וכו'. ומוזהיר שם שכי"ב הורים הורסים כמו ידיהם את הבנים ובנות כשאינם מקבלים הצרה באמונה שהכל מן השמים ולקבל הגור דין (שכך נגזר בינתיים) באהבה, אלא יש לעמוד איתן בנסיון ויראה פלאות, כן בדוק ומנסה. עוד ע"ש חיוזקים אחר חיוזקים, ומתפללים שכל היורדים יחזרו בתשובה עוד היום ולא נדע מעוד כאלו כלל, אמן.

המשך הליכות והלכות ממור"ר הרה"ג ר' מענדיל שניאור זלמן ב"ר שלמה צבי אטיק זצ"ל

[עם כל הפחד והחרדה בעניני פסק הלכה כמבואר בעבר]

תקל"ב סי' קכ"ד ס"ב ברמ"א – סבר מור"ר זצ"ל שאם התפלל במנין שעשו בן (מה שקורין בחו"ל הייבוע קדושה – היינו שהש"ץ לא חוזר לברך חזרת הש"ץ אלא הש"ץ מתחיל מיד והציבור מתחילים להתפלל בלחש אחרי קדושה) שעליו ללכת למנין אחר ולשמוע חזרת הש"ץ.
תקל"ג סי' קכ"ד ס"ה – בחזרת הש"ץ מור"ר זצ"ל לא אמר. (ובמנהג בריסק וחזו"א ועוד, וע' במעשה רב, ובמ"ב).
תקל"ד סי' קכ"ד סקכ"ה – ה' למור"ר זצ"ל חידוש כאן לענין אימה ויראה, ואכמ"ל.
תקל"ה סי' קכ"ה ס"א – מה שזכור לנו שמור"ר זצ"ל נהג בהמחבר ולא בצד בבח"ל.
תקל"ו סי' קכ"ו ס"א – לענין השיש אפיקורוס, פעם א' בא לתפילה בשחרית בשבת עם רובה, (ה' חיל, ל"ע) והניחו אצלו, והגבאי נתן לו עליי, ומור"ר זצ"ל תמה על הגבאי איך הוא נתן לו עליי לתורה??.
תקל"ז סי' קכ"ז ס"א – כמדומה שנהג כדעת הגר"א (מובא בבח"ל ד"ה הכל).
תקל"ח סי' קכ"ח ס"א בבח"ל ד"ה דור – אמר מור"ר זצ"ל שכשמברך הבנים וכו' ליל שבת – לא להניח ב' ידיו על ראשם – אלא יד א', ולא בברכת כהנים (אפי' שלא בב' ידיו) [וצ"ע מני שהוא כהן מה דינו בזה].
תקל"ט סי' קכ"ח ס"ו – אמר בכרירות שאין היתר לכהן לעבור לפני המתפלל (שמור"ע) כדי לילך ליטול ידיו, ואמר שיש לכהן להתפלל במזרח ולהכין שם מים.
וכמדומה שאמר עוד עצה ליטול ידיו לפני שמור"ע (מה שיותר סמוך).
[ולענין לעבור על המתפללים כדי להגיע לדוכן כמדומה ג"כ לא רצה להתיר אם יש כהנים בלעדיו, וצ"ע (ומצאנו שיש אחרונים דס"ל כן – דכל החיתר לעבור אינו אלא עבור צרכי ציבור [גם זה צ"ע הגדר בשאר דברים] ואם יש כבר כהנים אין זה צרכי ציבור [אבל עבור נטי' ודאי אין היתר, ופשיטא אין היתר ללוי לצאת, וממילא עובר לפני המתפלל] לצאת מים על ידי הכהנים)].
תקמ"ו סי' קכ"ח סכ"ד – מור"ר זצ"ל רצה לעמוד דוקא פנים אל פנים אל הכהנים ולא מן הצדדים כלל. [ולכאורה כלשון הגמ' – פניהם כנגד פני הכהנים המובא בשור"ע סכ"ג, ע"ש, וע' בליקוטי הלכות מהה"ח על סוטה (דף ל"ב)].
תקמ"א שם – ובזה ה' מור"ר זצ"ל מוסר שהבריסקער רב זצ"ל ה' מיוחד לקבל הברכה מכהן א' (עבור עצמו) וה' עומד כנגדו ממש, וי"ל.

המשך הליכות והלכות ממור"ר הרה"ג ר' מענדיל שניאור זלמן ב"ר שלמה צבי אטיק זצ"ל

[ועל סדר השור"ע עם כל הפחד והחרדה בעניני פסק הלכה כמבואר בעבר]

– שנה ב' –

תתל"ו סי' רע"ג (ס"ג ברמ"א) שצריך לאכול במקום קידוש לאלתר – וכן ראוי לעשות לכתחילה לזרזם לכך, כוהבנו ממור"ר זצ"ל (אבל פשיטא בלא נערווען, שהוא זצ"ל ה' קנאי נגד כל נערווען), ופשוט וגם בלא לחץ, שלחץ רק במצרים – לאבצית יהודי! אלא כאן זירוז בנחת.
תתל"ז סי' רע"ג (ס"ו) צריך השומע לכוון ללכת והמשמיע כוונה להוציא ובלא זה לא יאל. וע"ע סי' תפ"ט בשעה"כ ה', וכן גם צמ"צ סקל"ז, וז"ל ללא נקט כוונה המשמיע מרוב פשיטות, וכן הבנו ממור"ר זצ"ל [וכן כתב הגר"ח זצ"ל לח' ששאלו לדבר פשוט הוא שצריך שני'. וע"ע צבה"ל צסי' זה (ד"ה וכגון שנתכוין) דיך כל שא"ל כוונה ללכת ידי המורה אלא רק מכוון לשמוע הברכה וז"ל דיך דין כוונה לשמוע, ולא נראה אלא, פירוש לשונו שיראה לשמוע כל תיבה, וצ"ע], וא"כ מוכח דה"ה המשמיע – א"ל לכוון להוציא אלא להשמיע לו הברכה, ונפ"מ צנידון לידן – ולמעשה משמע דהבה"ל חולק על סברא זו, וא"כ נשאר כנ"ל דולאי צענין כוונה השומע והמשמיע, וא"כ מובן דברי ממור"ר זצ"ל שגם הוא בא לאפוקי דעה הנ"ל ובדולאי צענין דעת שניהם, ודו"ק.
תתל"ח בשעה"כ אות ה' בס' תפ"ט משמע שחושש לשיטת האל"ח (לאס אינו דולאי חייב בצרכה איכא משום חשך צרכה לבטלה ללכת הברכה טוב), אבל אינו מוכח, כן הבנו ממור"ר זצ"ל.
תתל"ט לענין לקרוא לאור אלעקטורא (כגון פלאראסענט ולד וכו' – ע' סי' ער"ה ס"א ללכאורה מהא דאסרו אפי' גבוה עשר קומות ואיירי כלשון המחבר שאינו יכול ליגיע אליו וז"ל דהלכה עשו ע"י קנה ארוך משא"כ הטיי' א"א בקנא ארוך, וקצ"ע) ללא חלקו חכמים בדבר – א"כ ה"ה באלעקטורא, ובאמת כן הוא דעת החזו"א (ואין להקשות דבשלמא הכא שייך צע"ס בנר זה הטיי' רק א"א ליגיע אליו משא"כ באלעקטורא דא"א לשנות, זה אינו דהא רואים כשנלך הכלי שרותח מים וכל דבר שמושך הרבה אלעקטורא נשתנה האור צבית, וא"כ ה"ה אם יצבה אורות אחרות או כשמתקן הפלאראסענט fluorescent באיזה אופן אחרת יגדיל האור, ושייך באיזה דרך להגדיל האור אפי' אם הצורך רחוק הוא, וכעין הדין בעשר קומות. וע"ע סק"צ לזכ' סגור במפתח ומסר לאחר דבר רחוק מאד שיצוא לידי הטיי', ואפ"ה רק מצד הא"ר להתיר ולאו דבר צדור, והבין). והחזו"א הצריך שומר כדי ללמוד – וכשהקשו עליו שזה גורם הרבה ביטול תורה הוא ענה ואמר – וכי גזירת חכמים דשמא יטה לא גרם ביטול תורה באופן נורא? אלא אם אסור אז אסור, לאין ענה ואין תבונה – והבין. וכן נהגו תלמידי אחריו, וצירושלים נהגו הרבה כהצדיקסער רב זצ"ל שלח החמיר בדבר זה (וכן נוהגים נמי כמה מתלמידי החזו"א צירושלים, וז"ל כיון דנוגע לביטול תורה סמכו כאן על מנהג המקום שמקורה מהצדיקסער רב וכדאי הוא הגרי"ז זצ"ל, כן כמדומה הבנו ממור"ר זצ"ל, ודו"ק.
תתק"ו סי' רפ"ח ס"ד – מלוא מן המובחר שישלים שמור"ת קודם שיאכל בצפת (נראה דהיינו שבת צדוקה, וכן משמע בסק"ט דמליין לסי' רפ"ח והתם איירי בחזות היום, וכן הבנו ממור"ר זצ"ל, אע"פ שהי' לו כד שאיירי באכילת לילה נשאר כנ"ל ואמר – און אזוי זאגט די וועלט.

דברים שנאמרו מפי אחד מבניו שליט"א (מזכ"י) של הגר"ח גריינימאן זצ"ל לעילוי נשמת החזו"א זצ"ל ביום הארציט"י ד' חשוון תשפ"ד

בלימוד מדרכיו והנהגותיו של מנן זללה"ה

ראינו לנכון להקדים כי אם באים לדבר על מעלתו של מרן זללה"ה, הדבר מן הנמנע, א' כי מרן ז"ל בעצמו לא רוצה שידברו עליו, ב' כי באמת לא שייך שאנו נדבר עליו לומר מעלתו, ומי אנו שנדבר עליו, ואין זה תפקידנו ולא מן התועלת שאנו ננסה להביע דיעה בגדלותו, אבל מה שניתן לנו זה לנסות ללמוד מדרכיו, וללמוד דברים מה שאנו צריכים לקחת ממנו.

התורה שאצל מרן ז"ל היתה פי כמה מבכל הדורות

אמנם ניתן להזכיר דבר אחד, כי התורה שהיתה אצל מרן הוא במושגים הרבה יותר ממה שהיה במשך כל הדורות¹, ניקח למשל לרמב"ם שהרי אצלו היה מלבד הגמרא רק את הרי"ף, ואילו אחרי הרמב"ם כבר נהיה שצריך ללמוד גם את הרמב"ם, ואח"כ גם את המגיד משנה ואת הקצות והרע"א ושאר הפוסקים, שכאשר כל זה מגיע למרן ז"ל זה כבר פי כמה ממה שהיה בכל הדורות, ובמצב הזה של אורך התורה להספיק ללמוד את כל התורה ולטפל בכל דין ופרט בעיון הנכון זה מימדים מעל ומעבר ממה שהיה בכל הדורות, ובחזו"א בזרעים שם אין גמרא כלל ולא פוסקים בצורה מסודרת, ומרן ייצר את כל הדברים כיש מאין, והגר"ש שליט"א התבטא על זה שמרן עשה שם את הגמרא ואת הראשונים ואת האחרונים וגם חזו"א, שאת הכל הוא ייצר שם כיש מאין.

לחדד שהראשונים היו חכמים הרבה יותר מעימנו

התורי"ד כותב בתשובה² שאחד שאל אותו כיצד זה שהוא חולק על דברי ר"י בעל התוס', והשיב לו [אף שהיה די קרוב לדורו של ר"י], שחיללה לו מלחוק על ר"י, שאני קטן מצפרנו של תלמידיו, אבל כך הוא הדבר כמו ששאלו את הפילוסופים מי הוא היותר חכם האם החכמים הפילוסופים הראשונים או האחרונים, והשיבו שודאי הראשונים היו חכמים יותר מן האחרונים, ונשאלו א"כ למה יש לפעמים שאנו רואים לעינינו שאנו האחרונים צודקים בהוכחות מכריעות שדברינו אמיתיים יותר מן הראשונים, והשיבו על זה בדרך משל, כמו שיש אדם גבוה ואדם ננס, שאם נשאל מי רואה לרחוק יותר, הרי ודאי שהגבוה רואה יותר, אבל אם ירכיבו את הננס על גבי הגבוה הרי הוא יראה עוד למרחוק יותר מן הגבוה, כן הוא גם בעינינו, שודאי הראשונים ברוב חכמתם ראו למרחוק יותר, וגילו ברוב חכמתם דברים רבים יותר, אבל אנו שכבר באים לאחר כל מה שגילו לנו החכמים הראשונים ועל גבי יסודות אלו אנו לפעמים יכולים להוכיח דברים נוספים שלא כדברי הראשונים, אבל אינם מחמת שאנו חכמים יותר אלא לפי שאנו מורכבים על גבי חכמתם של הראשונים.

וכעין זה כותב הר"ח³ שמה שהוא משיג על הרי"ף הרי זה מתוך מה שקיבלנו מהרי"ף עצמו כיצד ראוי ללמוד ולהבין, ומתוך זה אנו לומדים לפעמים להשיב על דבריו, ואמנם באמת מחמת זה גם כשנראה לנו שאנו באיזה דבר מבינים אחרת מן המפרשים הקדמונים ונראה לנו שהאמת עימנו, האדם עדיין צריך תמיד לחשוך את עצמו שהוא טועה והראשונים הם יודעי האמת, שהרי בעיקרון אנו בחכמה הרבה פחות מן הראשונים. וכמו שכתב הגר"ח מואלוז'ין ברוח חיים לבאר המשנה באבות פרק ראשון, שאמרו "יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם", שיהא ביתו בית ועד לשמוע כל דברי החכמים, זה כל הספרים של החכמים הנמצאים עימנו, "והוי מתאבק" לשון ויאבק איש עימו שיהא מתאבק עימם לריב וללבן כל דין לאמיתו, ולא יחת מלהתוכח במה שנראה לו באיזה דבר לנטות מדבריהם, אבל אע"כ אף שהוא מתאבק ומתוכח עם החכמים, שכן דרך התורה לחייב ללבן כל דין מתחילתו, וזה מחייב לפעמים לנטות מדברי הקדמונים, כשנראה האמת אחרת, אבל יש לו לזכור תמיד שזה "בעפר רגליהם", ולזכור שהם החכמים יותר, והכל למדנו מהם, ולחשוך בעצמו שהוא טועה גם בכאן ויחשוב שיתכן שרק נדמה לו שהוא צודק, ועדיין האמת כדברי הראשונים.

להתבונן בכך שכל ספרי החזו"א בסגנון אחד

יש להתבונן מתוך ספרי החזו"א, שהנהגה מעת הדפסת הספר הראשון שהיה בתרע"א לערך, ועד לסוף ימיו, הרי זה קרוב לחמישים שנה, וודאי שהתעלה הרבה מאד בכל שנות חייו בעמל ויגיעת התורה ובכל מילי דמיטב, והנה כבר בספרים הראשונים ניכר גודל העמקות שיש בכל קטע וקטע, שנכתבו בעמל ויגיעה מרובה בכחות על אנושיים, וצריך הרבה לעמול ולהתיגע כדי להבין כל דיבור ודיבור, וודיניו הגר"מ שליט"א סיפר כי פעם מרן ז"ל בעצמו עיין באיזה דבר שכתב בספרים הראשונים, ואמר שזה כמה ימים שהוא עמל בו, ועדיין לא ירד לעומקו, וסיים ז"ל שאין זה בכח אנושי, ולפי זה היה ראוי כי לאחר חמישים שנות תורה והתעלות כבר יהיו הספרים צריכים להיות ברמה אחרת לגמרי, ובנושאים עליונים יותר, והמציאות אינה כן, אלא ספר בראשון שכתב בסוף ימיו כתוב ממש באותו הנוסח כמו הספרים הראשונים, ובאותו צורת לימוד בהתעסקות והתענינות ונתינת כבוד לכל פרט ודין, [אלא שהוא כתוב בנוסח יותר קל ובלשון רחבה], והוא ז"ל דן שם על וי"ו אחד בתו' אם הוא מיותר או לא, ושמה מאוד כשעלה בידו לומר שאין צריך למחוק את הוי"ו שבתו'.

ומור"ר זללה"ה היה אומר שמרן היה משמיע 'קולות' של התרגשות והתלהבות משמחת החידוש על כל שטיקל קטן⁴, והענין כי זהו מכת התורה שאינה משתנה לעולם, ובאמת זהו דבר מפלאי התורה שאין אותו בשאר חכמות, ובכל חכמה מה שלומדים בכיתה א' אין מה ללמוד אח"כ בכיתה גבוהה, וצריכים ללמוד רמה גבוהה יותר, אבל בתורה אין כזו מציאות, אלא בכל חלק בתורה ניתן תמיד לעסוק בה גם הפשוטים וגם החכמים ביותר, דאיסתכל באורייתא וברא עלמא שהתורה היא שמקיימת את העולם ונבראה שיהי' ניתן תמיד לעסוק בה, ואם מה שלומדים התינוקות נחשב תורה הרי יש בזה את כל סגולות התורה ויכולים ללמוד אותו גם החכמים הגדולים, והגר"ח מואלוז'ין כותב שהתורה יש בה תכונה שהיא מסגלת עצמה לכל דור לפי מה שהוא, ולכל עולם יש את התורה שלו, ומזה ג"כ נברא המושג שגם אנו זכאים לדבר ולחדש בדברי התורה, כיון שמסגולת התורה שהיא מתאימה את עצמה לכל דור לפי מה שהוא.

כח התורה של כל לומד כמו של גדולי הדורות

ויש להבין מזה שכח התורה נמצא בכל אחד שלומד לפי דרגתו, ולא רק החכמים הלומדים ברמה גבוהה הם העוסקים בתורה, שזהו כח התורה שהיא שיכת לכל הרמות, וכל כח התורה וסגולות הנאמרות בעמל התורה שייך בכל אחד ואחד שלומד גם אם אינו מבין כמו הדרגות הגבוהות, שעדיין כח התורה והשפעת הקדושה שיש מהתורה עליו הוא כמו כח התורה של החכמים הגדולים, והדברים אמורים כלפי מה שמצוי דוקא אצל אלו שלומדים בדרך הנכונה, שמרגישים חולשה בכח התורה שלהם, כיון שאלו שלומדים מהר ושלא בעיון הנכון הרי הם מרגישים הרבה יותר סיפוק בלימוד, שהם מרגישים שהם מתקדמים ומחדשים ומספיקים הרבה, אבל כשלומדים בצורה הנכונה לעמול ולהבין כל דבר מעיקרו והרבה פעמים לא מצליחים להבין ולהתחבר לסברות ומרגישים מחוץ לעניינים, וסבורים שזה חולשה שלהם בלימוד, שהם לא ראויים להצליח בלימוד, אבל האמת היא שדוקא זהו הסימן האמיתי של התורה, ומי שלומד ומצליח בתורה 'חלק' בלי קשיים, זהו סימן מובהק שעדיין לא הגיע כלל לחלק האמיתי של התורה, ועיקר עמל התורה הוא זה שמנסים להבין היסודות ועדיין לא מתחברים לשום סברה ברורה, ודבר זה יש אותו לכל הלומדים, שכל אחד בדרגתו גם אם יש חכמים שמגיעים להבנה גבוהה הרבה יותר בלימוד, אבל ההתחלה מחויבת תמיד להגיע בעמל, שלא שייך לזכות כלום בתורה בלי להתאמץ, ויש להתבונן שהרי הפער שיש בינינו לאלו שאנו מרגישים שהם כן מבינים בלימוד, הוא קטן

א. מסופר שהגר"א דושניצר ז"ל היה בא למרן החזו"א זללה"ה לשאול שאלותיו ואמר שכשהקב"ה אמר לעולמו די הפסיק העולם להתרחב אך לתורה מעולם לא אמר די ולכן התורה הולכת ומתגדלת מתפשטת ומתרחבת עוד ועוד.

ב. מועתק להלן בסוף השיחה.

ג. הועתק לשונו להלן בסוף השיחה.

ד. וז"ל מור"ר זללה"ה במכתבי התעוררות ח"א פ"ב מכתב ט': "ועיני ראו ולא זר הפלגת שמחתו של מרן זללה"ה מכל קוץ וקוץ או הארה קטנה בתורה הקדושה לאמתה, ואשר באמת אין גבול ותכלית לכל הבנה קטנה שבקטנות לאמתה של תורה".

הרבה מאשר הפער שיש בין מרן החזו"א זללה"ה בתחילת ספריו לסוף ימיו שנתעלה מעלה מעלה, ואפ"ה אנו רואים שהוא עוסק תמיד באותו ענין ובאותה צורה, וש"מ שהכל אותו הדבר ויש לחדד שרק זו הדרך בהצלתה בלימוד, הבלבול החוסר ידיעה כשלא מבינים מה קורה בעניינים זהו הסימן האמיתי לתורה, ומי שמרגיש טוב בלימוד ושהוא מצליח בקלות הרי זה ברור שאינו נמצא בדרך הנכונה.

כל העניינים יש לסדר בכח התורה

עוד היה מרן זללה"ה מחדד לדעת שכל מה שצריך לסדר בכל העניינים יש לעשות הכל על ידי התורה, שכח התורה הוא זה שיכול להועיל בכל העניינים כולם, ופעם נצרך ז"ל לעבור את הגבולות בחו"ל והיה שם תור ארוך שעמדו ובדקו לכל אחד את הרישיון לעבור ולא היו לו רישיונות כלל, והיה זה סכנה גדולה לעבור ללא רישיון, והוא אמר לעגלון שיצא מהשורה של התור ויסע במהירות מהצד, וכן עשה, וכשהגיע למקום המעבר מיד פתחו לו השערים ועבר מיד בלי שום שאלות ודברים, והיה מספר זה בתור נס הצלה שנעשה עימו, וכששאלו אותו איך הרשה לעצמו להיכנס לכזו סכנה, אמר שהיתה אצלו ההרגשה שבזכות הספר על עירובין זה יעבור, וסיפר איך שלמד מסכת עירובין ברציפות גמורה כמה חדשים כבלי אכילה ושינה כלל, והרגיש שבכח זה הוא יכול לעבור, והסביר שבדרך הטבע נתגלגל הדבר שראו מי שעובר בכזו עזות לדלג על כל השורה סברו שבטח זה איזה שר חשוב, ולכן פתחו לו, אבל באמת הוא נס גמור ובכלל מאבד עצמו לדעת, אבל היתה לו את הרגשת הביטחון לסימון בכח התורה שזה יעבור.

מעשה שבא אליו הגר"א ז"ל ועוד

פעם אחת היה שהגיע לתפילה קצת באיחור והוא היה נראה נרגש במאור פנים, וכששאל אותו מו"ר זללה"ה על הענין, אמר שהגר"א היה אצלו בחלום, ושאלוהו מה אמר, והשיב שחצי הראשון היה בלימוד והחצי השני אסור לספר, ואמר מו"ר זללה"ה שמתוך ניגון הדברים במה שאמר ש'אסור לספר' היה מובן שהכוונה היא שדיבר בשבתו, כמו שאמר אבוח דשמואל לשמואל, דחשיבת בההוא עלמא טובא, ובאופן כללי לא היה מרן ז"ל רגיל להתחסס לחלומות כלל, אבל כאן היתה ההרגשה במאור פניו שהתייחס לכך יותר כדבר אמת. וזקנינונינו אחותו ע"ה היתה נוסעת עימו כמה פעמים להבראה, ואמרה שסיפר לה כמה פעמים איך שהיה לו ויכוחים בלימוד עם גדולי הדורות שאינם בין החיים, ולפעמים היה מסיים שהיה לו היום איזה ויכוח והוא ניצח, גם באו אליו נשמות הצריכות תיקון⁵, ופעם היה במעמד עם הרבה מהגדולים, ושלח את אותו הנשמה שיבקש התיקון מן האחרים, והשיב לא אלה כי שלחוני דוקא אליך לבקש התיקון.

ביאור יסוד הלימוד בשיטת חזו"א

יסוד שיטת חזו"א היא כי התורה אינה כשאר חכמות שאינם אלא חכמה בעלמא, אבל התורה היא כוללת את כל התקדמות האדם בעבודת הבורא, ואין מושג להיות חכם ולמדן ובעל סברה ישרה בלי שזה יכלול את כל האדם כולו, וכמו שאמרו כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקימת, וכל מי שלומד בתורה בדרך הנכונה לעמול ולהבין ולבקש האמת הרי הוא מרגיש בעצמו בזה את השפעת התורה עליו לטובה בכל העניינים, ומרגיש נטיה טבעית לדברים טובים, שהתורה מקרבת את האדם להיות הוא וקוב"ה ואורייתא חד, כמו שכל אחד מרגיש ביום שלומד טוב, וצריך לתת לתורה לעשות את העבודה להטות אותו אל הטוב, והחכמה היא לא לקלקל בידים כשמרגיש את הנטיה לטוב לא לקלקל את זה באיזה ליצנות וכיו"ב, אלא לתת לתורה להשפיע עליו את הטוב, לרצות להשתנות, התורה נותנת לו לב להרגיש את חבירו, לדקדק במצוות להתפלל בכוונה, ואם אינו נכנע לרגש הזה, וחושב להצליח בתורה בלי להשתנות, הוא אינו הולך בשיטת חזו"א, שיסודה שהתורה היא לא חכמה ופקחות, אלא רק בהתקדמות כל האדם יגיע לאמיתה של תורה, ואין אפשרות אמיתית להגיע לשלימות רק דרך כח התורה, ויה"ר שנזכה להיקרא מתלמידיו ולעשות כל מה שצריך בשלימות.

סיכום הנלמד מהדברים

- א. עמל התורה של כל בחור זהו התורה בשלמותה כמו של גדולי הדור, ואמנם זה מפלאי הבריאה בגלל שאסתכל באורייתא וברא עלמא, וזה מחייב שיהא כח התורה בכל דור כפי מצבו, ולכן יש להתייחס ללימוד התורה של עצמו אפי' חושב שהוא הבחור הקטן החלש, במלא חשיבות התורה הן בהשפעתה על העולם ועל עצמו, והן בעושה נחת רוח ליוצרו ית"ש.
- ב. להגיע אל האמת ניתן רק אם מתקדמים עם התורה בכל חובת האדם בעולמו, בדביקות התפלה, בדקדוק המצות, והתעלות בין אדם לחבירו, והתורה מעצמה מבטיחה את האדם לכל זה, רק להיות עירני להשפעת התורה ולהתקדם עם זה, ולא להציב מחסומים בכח, להשאר כמו שהיה, וזהו עיקר מה שראוי להקרא "לימוד בשיטת חזו"א".

העתק לשונות רבותינו

דברי הרז"ה

ז"ל הרז"ה בתוך הקדמה לספר המאור:

... ויש אשר יגבר החשק הזה על לבו עד שיראה כחושק היוצא מדרך הצניעות והמוסר בהסירו מסוה הבשת מעל פניו לבחון האמת כענין שנאמר ואדברה בעדותך נגד מלכים ולא אבוש ויש רמז לדבר הזה במסוה שהיה משה מסיר מעל פניו בבואו לדבר עם אדוניו לקבל זוהר ההוד וקרני הכבוד מלפני מלך הכבוד ישתבח שמו ועל הענין הזה היו מרבתינו החסידים והקדושים ז"ל כאותה שאמר רבינו הקדוש ילדות היתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי אף על פי שהיה ידוע במדת הענוה ורב אהדבוי קמיה דרב ששת הוה מהדר ליה בבדיחותא ואמר רב פפא כל כי האי מילתא נימא איניש קמיה רביה ולא לשתוק דכתיב אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה ואמרו עוד מנין לתלמיד היושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחובה לעשיר מניין שלא ישתוק ת"ל מדבר שקר תרחק.

וזה המנהג נהנו כל חכמי העולם כמו שכתב החכם המורה אבן גנא"ח בהשיבו על המורה הגדול בעל הדקדוק רבי יהודה ז"ל הזכיר דברי הפילוסוף שהשיב על רבו ואמר ריב לאמת עם אפלטון ושניהם אהבנו אך האמת אהוב יותר, ואמר עוד אני לא באתי לגרוע מעלת האיש הזה ולהשפילה אך להפליאה ולהגדילה כי כלנו משדי חכמתו הניקנו ומעושר תבונתו העניקנו ומפרי פי שכלו אנחנו לוקטים ובים דעתו אנחנו שטים והוא אשר פקח עינינו ולמדנו והועילנו וגדלנו והשכילנו בחכמה הזאת וכאשר למדנו מפיו אנחנו משיבים מדבריו על דבריו.

וכדברים האלה ויותר מהמה כל שיש להוסיף אני הצעיר אומר על רבינו הרב הגדול המובהק ר' יצחק ב"ר יעקב בעל ההלכות המכונה אבן אלפסי ואינו צריך להאריך בגדולתו ובחכמתו כי היא גלויה לכל בעלי עינים. כשמש בחצי השמים. וכנפי צדקותיו. בחבור הלכותיו. פרושות על דורותיו. ועל כל דורות הבאים אחריו. כי לא נעשה חבור יפה כמוהו בתלמוד מאחרי סתימתו וע"כ חובה עלינו בכל דבר נכבד ומפואר לכבדו ולפארו ולקדשו ולטהרו ולהלבינו ולבררו כפי כחנו.

דברי הר"ד

ז"ל תשובת הר"ד ס"א אני מה שנראה לי להוכיח מתוך הספר אני כותב, ואל תחזיקוני בזה כזהויה הלב, כי מכיר אני בעצמי שצפורנן של אותם הרבנים הראשונים הקדושים יפה מכריסונן, ולא לשומרי פתח מדרשם, אך זה יש כי כל דבר שאינו נראה לי מתוך הספר אי אמרה יהושע בן נון לא ציינתא ליה, ואינו נמנע מלכתוב מה שנראה לי כי כך דרך התלמוד לא נמנעו דרך אחרוני האמוראים מלדבר על הראשונים וגם על התנאים, וכמה משניות סתרו מעיקרם, וכמה דברי רבים ביטלו ופסקו הלכה כיהי, כל שכן שבדבר זה [ר"ל שדן שם בתשובה], חולקים רבנים גדולים, ויש לנו לתור ולחקור מתוך הספר הראיות ברורות ולראות כמי ההלכה נוטה, ואין בנו כח ודעת לשקול בפלס הרים מי גדול מתחברו, הלכך נניח הרבנים ההמה עליהם השל' בכבודם, ונחזור לבינת הספרים לראות להיכן הדין נוטה, עכ"ל. (הרי"ד היה בזמן האו"י, וגדול ממנו כי באו"י מביא ששלח לשאול מהרי"ד, ואף שהי' סמוך לדורו של ר"י, וכי האו"י תלמיד ר"י מפריש תלמיד של ר"י והוא דברי הרי"ד להלכה ברא"ש וטור ובריטב"א והי' זקינו של הרי"ד ז"ל, מ"מ ביטל עצמו לפניו כ"כ.)

ה. וכן נמצא בכתב סתרים שכתב, ונדפס בקובץ אגרות ח"א בהקדמה.

עוד מועתק מתשובתו וז"ל תחלת כל דבר אני משיב לאדוני על מה שכתבת אלי שלא אחלוק על הרב הגדול רבנו יצחק זצ"ל, חלילה לי מעשות זאת ולא עלתה במחשבה כחולק עליו, ומה אני נחשב פרעוש אחד כתרגומו כנגד תלמידו, אף כי בדבר אחרי המלך, אך זאת אתי כל דבר שאינו נראה בעיני אי אמרה יהושע בן נון לא צייתנא ליה, ואינו נמנע מדבר עליו מה שיראה לי לפי מיעוט שכלי, ואני מקיים עלי מקרא זה ואדברה בעדותך נגד מלכים ולא אבוש, ועדי בשחק סלה שאף במקום שנראה לי שאני אומר יפה על כל אחד מדברי רבותינו הראשונים ז"ל חלילה שזיהיהני לבי לומר אף חכמתי עמדה לי, אלא אני דן בעצמי משל הפילוסופים, שמעתי מחכמי הפילוסופים שאלו לגדול שבהם ואמרו לו הלא אנחנו מודים שהראשונים חכמו והשכילו יותר ממנו ואנו מדברים וסותרים דבריהם בהרבה מקומות והאמת אתנו, היאך יכון הדבר הזה, השיבם ואמר להם מי צופה יותר למרחוק הננס או הענק, הוי אומר הענק שעיניו עומדות במקום גבוה יותר מן הננס, ואם תרכיב הננס על צוארי הענק מי צופה יותר למרחוק, הוי אומר הננס שעיניו גבוהות עכשיו יותר מעיני הענק, כך אנחנו ננסים רוכבים על צוארי הענקים, מפני שראינו חכמתם ואנו מעניקים עליה, ומכח חכמתם חכמנו לומר כל מה שאנו אומרים, ולא שאנו גדולים מהם, ואם זה באנו לומר שלא נדבר על דברי רבותינו הראשונים, אם כן במקום שאנו רואים שזה חולק על זה וזה אוסר וזה מתיר אנו על מי נסמך, הנוכל לשקול בפלס הרים וגבעות במאזנים, ולומר זה גדול מזה שנבטל דברי זה מפני זה, הא אין לנו אלא לתקור אחרי דבריהם שאלו ואלו דברי א' חיים הן, ולפלפל ולהעמיק מכח דבריהם להיכן הדין נוטה, שכך עשו חכמי המשנה והתלמוד לא נמנעו מעולם האחרונים לדבר על הראשונים ומלהכריע ביניהם ומלסותר דבריהם, וכמה משניות סותר האמורים לומר שאין הלכה כמותם, וגדולה החכמה מן החכם, ואין חכם שינקה מן השגיאות, שאין החכמה תמימה בלתי לד' לבדו, עכ"ל. וכן שמעתי מאמרו"ר שליט"א בשם מרן זללה"ה שהי' אומר שאין תימה אם מתגלה לקטנים מה שנעלם מן הגדולים, כי אפי' יהא האדם גדול ביותר, הרי סו"ס התורה יותר גדולה, ולפעמים מגיע הקטן מכיוון אחר של התורה ורואה הדברים בהבנה אחרת, (ואין זה מעיד על גדלותו של הקטן, ולא ממעט בחשיבותו של הגדול).

דברי הגר"ח מולאז'ין

וז"ל רוח חיים להגר"ח מולאז'ין באבות פ"א מ"ד יוסי בן יועזר אומר יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם והנה הלימוד נקרא מלחמה כמ"ש מלחמתה של תורה, א"כ גם התלמידים לוחמים יקראו, וכמו שאמרו חז"ל לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער, אפי' אב ובנו הרב ותלמידו נעשו אויבים זה את זה ואינם זדים משם כו' ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם ולפעמים יהי' האמת עם התלמיד, וכמו שעץ קטן מדליק את הגדול, וזהו שאמר יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק מלשון ויאבק איש עמו שהוא ענין התאבקות מלחמה כי מלחמת מצוה היא, וכן אנו נגד רבותינו הקדושים אשר בארץ ונשמתם בשמי מרום המחרבים המפורסמים וספריהם אתנו, הנה ע"י הספרים אשר בבתינו ביתנו הוא בית ועד לחכמים אלה, הוזהרנו ג"כ וניתן לנו רשות להתאבק וללחום בדברים ולתרץ קושייתם, ולא לישא פני איש רק לאהוב האמת, אבל עם כל זה יזהר בנפשו מלדבר בגאווה וגודל לבב באשר מצא מקום לחלוק וידמה כי גדול הוא כרבו או כמחבר הספר אשר הוא משיג עליו, וידע בלבבו כי כמה פעמים לא יבין דבריו וכוונתו, ולכן יהי' אך בענוה יתירה באמרו אם איני כדאי אך תורה היא וכו', וזהו שאמר הוי מתאבק כנ"ל אך בתנאי בעפר רגליהם ר"ל בענוה והכנעה ולדון לפנייהם בקרקע עכ"ל.

מרן זללה"ה

וז"ל מרן זללה"ה באגרות ח"ג סכ"ב ואני צריך כאן התנצלות, כי אמנם לקחת חבל בתורה הוא ענין קשה ובעל גוונים שונים, לקחתי לי לחופש לעיין בגמ' עד כמה שאפשר, אף שיהי' נגד הראשונים ז"ל, ולהסתפק בידיעה לחוד שדברי רבותינו עיקר ואנחנו יתמי דיתמי, ומ"מ לא לפרוש מלברר וללבן מה שאפשר לנו לקטנותינו, וגם לקבוע כן הלכה במקום שאין מפורש להיפוך לענין פסק הלכה, ואם לא כן היה חסר לי עסק התורה, ואמנם זה נוגע לי לעצמי, אבל כמובן אחרים אין להם זיקה לדברי, וחובתם לבחור בדברי הראשונים ז"ל שהמה עיקר, עכ"ל.

מכתבי התעוררות ח"ב פ"ד מכתב ט"ו

חרדה תמלא לבנו ובושה תכסה פנינו, בבואנו להתיימר כאילו הננו זכאים לערוך דברים על תואר השמש בגבורתה מרן זללה"ה, אשר כל ימי חלדו היה דבוק ליוצרו ויתרך ותורתו הקדושה, דביקות מתמדת בחולת אהבה, והאיר לארץ ולדרים עליה כמעט בכל סוגיות הש"ס עיון עמוק ובביאור רחב ובידור ההלכות כחזק מקמאי, לא היתה פנה אשר שגבה ממנו ואף במקצועות התורה אשר מעטו בהם ספרי ובאורי רבותינו ז"ל כזרעים קדשים וטהרות, ואשר חכמה דורות לא זכינו כמו אלה, ועל ידו הוא שנמסרה התורה – שכמעט נשתכחה. – גם אין וחקר והעמיד העם על משמרתם והגדיל תורה בעולם כולו וביחוד בארצנו הקדושה, ולשמור על דקדוק ההלכות, ובפרט בשמירת הלכות התלויות בארץ, אשר טהנם וביורם עד אשר דק, וערך השלחן, וקבעם ויסדם וההיגם למעשה, הכל ביגיעה עצומה ובכח מופלא, כמו שהתבטא פעם בעצמו על איזה ענין בספרו שנדפס מכבר שזה כמה ימים שהוא עמל בו ועדיין לא ירד לעומקו, וסיים ז"ל שאין זה כח אנושי, ועל כולם ענותנותו הגדולה וחסידותו ופרישותו ואהבת הבריות וכל הני מילי דתנן ריש פ"ו דאבות, ואיך נעזי פנינו לגשת אל הקודש לחשוב מחשבות לבאר ביאורים במופלא ממנו לאין ערוך, אבל קטעים אלו שהעתיקנו מתוך דבריו ז"ל, הן הם יאירו בקרני הוד אל כל מבקש נתיבותיו להעמידו בקרן אורה אל הקדושה ואל הטהרה ואל כל היתרון אשר מעל השמש.

אחת היא אשר בקשה נפשנו להעיר למבקשי האמת ולסייע בידם להגיע אל הטוב האמיתי, והוא על העמל והיגיעה בתורה, ואשר כל מעלות וסגולות התורה נאמרו רק על היגיעים בה וכמו שכתב מרן ז"ל באגרותיו, וכן הדבר בהוה לכל רואה נכוחות, כי אלו אשר זכו להיות חלקם בעמל התורה משנתן מתקיימת ומדותיהם מתוקנות ויראתן עומדת לעד, לא כן אלו הרחוקים מיגיעה אף שיושבים ושונים, לא זו בלבד שאינם זוכים להבין דבר לאשורו, עוד לפעמים יראת חטאם כהה והולכת עד אשר משתמשים במשנתם לעוות משפט לעלבונה של תורה, כי היגיעה היא הממזגת את האדם עם החכמה והופכתו לגוף אחד בשם חכם, לא כן הלומדים מקופיא, הרי הוא ותורתו כשני דברים, וכמו שאמרו ז"ל במגילה כ"ח ב' הווא דהוי תני הלכתא ספרא וספרי ותוספתא ושכיב, אתו ואמרו ליה לר"ב ליספדיה מר, אמר היכי נספדיה הי צנא דמלי סיפרי דחסר, ופירש רש"י אינו אלא כסל שמלאוהו ספרים ואין מבין מה שבתוכה כו', הנה הפליגו חז"ל לזלזל בכבודו לערטלו מתורתו כאילו אינה מתיחסת אליו כלל.

ובחזון איש שביעית סימן י' סק"ז אחרי שהביא הא דקיי"ל דאפילו קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה ע"ה, כתב ואולי הוא בזמנינו גם כן שמשנתן סדורה להן בקופיא, ואינם יודעין לעיין ולהבין, ומתגאין נגד רבותינו היודעים התורה באמת, ואינם שומעין להם ואינם נכנעים להם, ע"כ עיי"ש, וכל אלו אשר זכו לשמש מעט בקודש את פני מרן ז"ל יודעים נאמנה עד כמה הפליג בדבר, ועד כמה היתה משאת נפשו לראותנו יגיעים בהלכה, ואשר לזה היתה עינו נשואה כל הימים לחיותנו כהיום הזה.

ובעונותינו הרבים בדורנו העני כמעט ונשכח כל ענין זה של עמל התורה והיגיעה, ואף אלה שזכו לישב באהלה של תורה יש ששונים משנתם לראות בנדפסים ולשמוע בנאמרים, מבלי כל מושג של יגיעה מה היא, וז"ל רבנו יונה ז"ל באבות פ"ד משנה ה' והלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד ולעשות, ר"ל שדעתו לפלפל בלימוד כדי לדעת אמתות הדברים, ורצונו לטרוח כמה ימים ושנים להשיג דבר קטן ולנהוג עצמו על פי הלכה כו' עכ"ל, ובפרק ב' משנה ז' על מה ששינוי מרבה תורה מרבה חיים כתב וז"ל ודאגת התורה אף כי היא דאגה גדולה למבין, כאשר יחשוב בהלכה עד יאמר דבר דבור על אופניו, אין יכולת לדאגה ההיא לעשות רע, אע"פ שאמרו חכמי הטבע היגון חולי הלב והדאגה הוא כלות הלב, אך דואג בתורה אורך ימים ושנות חיים ושולם ויסיפו לו כו', עכ"ל, הנה שמענו ראינו כי העמל והיגיעה הם עד כלות הלב והם ימים ושנים להשיג דבר קטן, ואשרי עין ראתה מרן זללה"ה מתהלך כשלהבת אש ומנעים זמירות בהתענגו על זיו החכמה בעמל ויגיעה אין חקר, וכידוע היה מתייגע לפעמים זמן רב על דבר אחד.

← להמיון הלוח בני יעקב תשס"ה יש להשאיר הודעה בטל. 02-6500176.
ויש לפרט אם רוצה לוח כיס או לוח קיר, ולאיתו עיר, הכל בשפה ברורה.

← להשיג פירוט תמורת אפשר פ"י שישאיר הודעה בהנ"ל.

במקום שלא נמצאים כ"כ בקביעות - הרוצה לקבל הקונטרס יש לשלוח פאקס למס. 02-5434660 או להשאיר הודעה בתא קולי שמספרו 02-6500176 (לאחר שמעית ההודעה), וננסה לשלוח בל"ג.

עוד לזאת - כולל מוסר ומנהג ומוסר ומעריב ושיעור אחרי מעריב - הרוצה להשתתף - יש להשאיר הודעה בטל. 02-6500176.